

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

TREDIE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

Dr. phil., Præst.

FØRSTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1874—77.

Breve til og fra Holger Rosenkrands.

Ved Holger Fr. Rørdam.

Blandt de Mænd, hvis Minde den danske Kirkehistorie med Kjærlighed gemmer, indtager Holger Rosenkrands Jørgensen til Rosenholm, almindelig kaldet den lærde, en fremragende Plads. Han tilhørte en af Landets ældste og rigeste Adelsslægter og tidlig aabnede Statens højeste Stilling sig for ham, men hans Hjærte drog ham til den stille Syslen med Videnskaberne, især dog til den hellige Skrift; og i omfattende Lærdom kunde han maale sig med sin Tids lærdeste Theologer, medens han i hjærtelig Fromhed overgik maaske dem alle. Han kom derfor til at udøve en betydelig Indflydelse paa hele sin Tids kirkelige Retning, og det ikke mindst derved, at han knyttede en hel Kreds af yngre, begavede Mænd til sig, der senere kom til at indtage fremragende Pladser i den danske Kirke. Det er dog ikke min Hensigt her at give en udførlig Skildring af Holger Rosenkrands's Liv eller af hans store Betydning for den danske Kirke — en saadan Skildring vilde være et smukt Emne for en kirkehistorisk Monografi — jeg vilde kun bane Vej for en fyldigere Opfattelse af hans Stilling til Samtiden ved at meddele noget af hans utrykte Brevvexling. Der er paa andre Steder, saasom i Suhms Nye Samlinger III, 35—42, IV, 1, 183—4, i Dänische Bibliothek II, 140-98 og III, 193-236, i Joh. Meursii Opera, edit. Florent. XI, i O. Wormii Epistolæ, p. 51—2 og andensheds alt meddele en Del Breve til og fra ham; men endnu

gjemme vore Bibliotheker og Arkiver en Mængde andre, som ikke ere af ringere Interesse for den, der beskæftiger sig med den danske Kirkes Historie i Christian IV's Dage. Det vil derfor udentvivelig kunne regne paa Bifald hos kyndige, naar jeg her offentliggjør et Udvalg af disse. Desværre foreligger der i de allerfleste Tilfælde nu kun Afskrifter af Brevene, da Originalerne gik til Grunde med det rosenholmske Arkiv — vistnok det rigeste Privatarkiv, der nogensinde har existeret i Danmark — men da de Afskrifter, man har, dog i det hele ere gode, maa man være glad ved, at flere Videnskabsmænd i forrige Aarhundrede havde ladet taget Afskrifter af i det mindste en Del af rosenkrandsiske Brevvexling, inden den gik op i Luerne. Ganske vist indeholde disse Breve forholdsvis færre egentlige Facta, men saa meget mere af personlige Stemninger og religiøse Betragtninger, ligesom de yde rigeligt Materiale til Skildring af den ærefrygtsfulde Beundring, hvormed ikke faa af Samtidens bedste Mænd saa op til Holger Rosenkrands som en af Kirkens bedste Støtter og som indflydelsesrig Beskytter af al boglig Syssel. Det er kun Skade, at de fleste af Brevene ere skrevne paa Latin, som i vore Dage ikke læses med samme Lethed og Behag som i ældre Tid; men det gjælder jo saa meget, af hvad Fortiden har overleveret os, og lader sig nu engang ikke ændre.

I.

Fra Holger Rosenkrands's Studietid (1590—95).

Til Oplysning om Holger Rosenkrands's Ungdomsstudier haves et rigt Materiale dels i 31 Breve skrevne af ham til hans Fader Rigsraad Jørgen Rosenkrands, de tre første (1587—90) fra Aarhus, de øvrige fra Rostok (1590—2) og fra Vittenberg (1592—4), dels i en Række Breve fra hans fortræffelige Lærer, Mag. Daniel Cramer, og fra adskillige af de Professorer, med hvilken han udenlands

kom i Forbindelse, skrevne til hans Fader om ham, og hvoraf det fremgaar, at han alt i sine unge Aar har været næsten et Vidunder blandt Studenterne ved sin Flid og sine Kundskaber. Endelig har man, foruden adskillige Breve fra unge i Udlandet studerende Adelsmænd (som Jørgen Brockenhus, Otto og Hans Lindenow o. a.) til Holger Rosenkrands, en betydelig Samling Breve fra Faderen til ham, af hvilke sidste nogle Udtog findes meddelte i Suhms Nye Saml. III. Der kan ikke være Tale om her at meddele hele Holger Rosenkrands's Brevvexling fra hans Studietid. Adskillige af Brevene fortjene dog sikkert at fremdrages, især fra hans Ophold i Vittenberg, hvor han, paavirket af Mænd som Ægidius Hunnius, Samuel Huber, Polycarpus Leyser og andre, blev greben af en brændende Nidkjærhed for den rene lutherske Lære i Modsætning til den i hans Fædreland raadende halv kalvinistiske Retning, der især ved Hemmingsen havde faaet saa stor en Udbredelse¹). Særlig fortjener det nedenanførte Brev af 22de Januar 1593 Opmærksomhed, da det paa en saare levende Maade stiller os den unge Adelsmand for Øje som luthersk Ivrrer, som Antiramist og endelig som de vittenbergske Theologers erklærede Yndling. For at spare Plads er ved Udgivelsen af efterfølgende Breve jevnlig — dog ikke uden at det er betegnet — udeladt et og andet, især af Begyndelsen og Slutningen af Brevene, naar det var af mindre Interesse.

1.

1590, 22. Avgust. Jørgen Rosenkrands til Sønnen.

Kiere Holger, kiere Søn! Gud almectigste opholde oc bevare teg udi sin frøcht altiidt att leffue vdi Helbred oc Sundhed, att thu kandt forfremme teg i Alder, Wisdom oc

¹) Af Holger Rosenkrands's Breve fra Rostok ses, at han allerede der tilhørte den strænge lutherske Retning; men hans Iver fik dog en betydelig Tilvæxt under Opholdet i Vittenberg.

boglige Konster, att thu kandt leffue¹⁾ hannem tiill Ere oc oss tiill Glæde oc Gode. Jeg will icke nu lade at skriffue teg till, effterthi meg stedis bud till teg; oc beger, at thu met thette bud wilt skriffue meg till igien, huor Leyligheden ther nu begiffuer sig met theg, huadt Ordnung thu holder vdi thine studiis daglige, oc om ther ere lerde Professoros, som lese flittig vdi Vniuersitetet, att ieg ther aff kandt forfare, om thu forfremmer teg ther noget vdi Lærdommen. Thersom teg oc noget behoff giøris, att thu thet oc lader meg wide. Hues ieg kand forskaffe teg her aff Riget, som thu behoff haffuer, skalt thu wel bekomme, ther som thu wilt flittig ware thin Studering, saa ieg kand høre oc forfare, attu vdi Leffnit oc Omgengelse saa forholder teg, attu kand haffue øndeste hos Gud oc Mennisken, tha skalt teg well intet fattis, hues thu nøttørtig behøffuer till thin opholdt. Saa wed ieg nu paa thenne tiidt intet andit att skriffue teg till, men will hermet befale teg Gudt almectigste. Aff Kolding then 22 Augusti Ao. 1590.

Jørgen Rosenkrantz.

Udskrift: Myn kiere Søn Holger Rosenkrantz till egen Handt.

Afskrift i Ny kgl. Saml. 2091. 4to og i Langebeks Diplomatarium. Dette Brev er det første i den lange Række af Breve fra Jørgen Rosenkrands til hans Søn Holger fra Aarene 1590—95.

2.

1591, 8. April. Holger Rosenkrands til Faderen.

Distulissem ad te scribere, parens dilecte, donec litteris tuis 27 Martij Rosenholmii datis digno responso satisfacere negotia sinerent. Verum inciderunt alia, qvæ me ad scribendum impulerunt, ne vel oscitantia qvadam tam opportunum neglexisse me tabellarium suspicares. Parenti etiam dilecto constare auebam de disputatione publica hic

---

¹⁾ Langebeks Afskrift har: bliffue.

a me (pro ingenii viribus) die assignata, quæ est 12 Aprilis, habenda, quam occasione commoda jam mitto. Alterius hoc est generis exercitium, parens dilecte, nec minus utile; Physicum enim est, hoc est naturale; naturam vero quis non, habens in se ipso naturam, ardeat evolvere. Quantum vero hoc thema sapiat theologici, et quam valeat in dijudicandis sophismatibus quorundam novellorum hæreticorum furum et latronum doctrinæ in verbo Dei patefactæ de Dei hominis omnipræsentia, hic taceo, de iis coram¹). Interim non est, quod parens dilectus ex hac disputatione me subito factum alium judicet, ut qui proxime tanti Philosophum fecerim, ut pro eo in disputatione tanquam pro aris et focis dimicarem, jam vero ipsius sententiam refutandam suscipiam. Hoc enim ipsum Philosophicum est, non in verba præceptoris jurare, nisi dum veritas simul jurat, imo hoc ipso nos Aristotelicos purgamus a calumnia, quam nobis injecit mancipium quoddam pauca lectionis et judicii (quod apud vos est), dum nihil aliud nos scire proclamat, quam quod nobis ab homine ethnico relicta sunt, interim nos pro unaquaque sententia licet absurdissima anxie pugnare, quod falsum esse vel solus hic locus monstrat, dum plerique ex ipsius sectatoribus ipsum accusamus in descriptione loci, et in ea errasse eum monstramus. Hoc interim monere vellem, coronides illas ad finem thesium adpositas esse contradictorias sententiæ Rami, qui eadem in scholis suis physicis profitetur, quæ ibi in coronidibus negamus, ne ea ex propria mente confecta autumes. Plura ob temporis angustiam non hac vice; post disputationem Deo duce omnia copiose. His igitur salvus vive, vale cum matre dilectissima et tota familia. Rostochio ocyus 8 Aprilis Anno MDIXC.

Afskrift i Ny kgl. Saml. 2091. 4to, og i Langebeks Diplomatarium.

---

¹) Holger Rosenkrands havde altsaa benyttet en fysisk Afhandling til Polemik mod Kryptokalvinisterne.

3.

1591, 9. Maj. Holger Rosenkrands til Faderen.

— — Magna cum hilaritate illa, qvæ ut graviora parenti chariora sunt (de studiis namqve meis eorumqve felici progressu loqvar), aggredior. Ubi scias, parens dilecte, me adhuc curriculo Philosophiæ volutari, cujus per annum fere ad has Rosaidas Musas sectator fui. Deo igitur duce id jam pridem aggressi sumus, qvod gravioribus rebus ac in studiis maximis perficiendis et perqvirendis paratissimum est, qvod collegia appellamus, in qvibus hoc ordine progredimur. Vocatis enim de consodalibus meis, eosqve selectiores ac in doctrinarum studiis provectiones, octo vel decem in meum convenimus musæum, ubi haud secus ac in publico collegio privatim nos per disputationes ordinarias, collatis studiis, præceptoris nostri Aristotelis philosophiam (tanqvam saniozem ab omnibus scoriis Rami politam) pervolvimus ac diligenter inqvirendo percipimus, atqve ita præside Daniele Cramero pædagogo meo die unaqvæve decima qvarta collatio instituitur, illo, qvem tangit inter nos distributus ordo, respondentem agente; qva totum philosophiæ Aristotelis tractum peragraturum me methodo ante festum natalitiæ Christi instans, Deo dante, spero. Hoc meum præceptorisqve mei propositum tibi tanqvam *ἐργοδιώκτι* atqve inspectori nostro supremo indicare vellem, ut de illo judicare, paternumqve tuum iudicium mittere digneris. Hoc interim a parente dilectissimo petens, ut hoc unico studiis meis, qvo maximopere indigent, subveniat, auctoribus nimirum hisce, Galeno et de naturalibus qvæstionibus Zarabella, qvorum, licet ille medicus, plura apud ipsum philosophica et physica qvam medica specialiter dicta, qvantum ego perlegi, reperi. Hunc mihi præ omnibus physicum et philosophum (tanqvam sine qvo Aristotelem imo docti¹⁾ nihil intellexerat qvisqvam) legendum ac cum

¹⁾ Afskr. i Ny kgl. Saml. 2091. 4to har: dicti.

judicio relegendum commendavit vir clarissimus ac philosophus celebratissimus Mathias Flacius Illyricus, Philosophiæ Doctor ejusdemqve in Academia hac Professor, præceptor meus observandus. Ego, quantum in me situm, nullam intermittam nec diem nec horam, quin studia mea, omissis omnibus parergis, diligenter et assidue, duce Deo, comitibus authoribus tanquam institutoribus fidelissimis continuabo, atqve ita ut nequaquam parentem pigeat dulcissimum filii quoquo modo promovere studia. His cum matre dilectissima totaqve familia vive, vale. Ex Rostochio 7 Idus Maji Anno MDIXC.

Afskrift i Ny kgl. Saml. 2091. 4to, og i Langebeks Diplomatarium.

4.

1592, 13. Januar. Holger Rosenkrands til Faderen.

Tanta, parens dilectissime, litterarum, quæ nos intercedunt, anticipatio me non modo perturbat, sed et cruciat, quod negligentæ notulam incurrere videar, qui tam raras vobis visus mittere litteras; matris cum D. Chytræi, elapsi anni 22 Decembris datas, 12 Januarii huius accepi, in quibus litterarum raritatis accusor, cum tamen per cancellarium Bordingum, per civem Havniensem, per tabularium Danum Argentina huc veniens (!), et jam postremo per Arnoldum Witfeldium litteras dederim de statu vitæ et studiorum nuperrimas et copiosissimas, quarum quasdam impeditas, quasdam adhuc latere vereor. — — — Petiit a me inter alia colloquia D. Chytræus, ut ipsum apud te a calumnia nasutuli cujusdam, nescit cujus, meo etiam testimonio vindicarem. Se namque apud regni proceres delatum percepit, nomine criminis læsæ patriæ et Danorum, ut quod in publica lectione Chronici, Daniæ et Danis et quidem summis maledixisset. Sed me, parens dilectissime, omnes ac fere singulas ipsius lectiones, me præsentate propositas, audiisse constestor, audiivi honorificentissimam fieri patriæ et regum mentionem, tantum absit, ut malediceret.

Regis Christierni 3. et Friderici 2., laudatissimæ memoriæ regum, raræ humanitatis¹, clementiæ, benignitatis, magnanimitatis et (quod vere regium) prudentiæ et authoritatis monumenta multis principibus incitamento esse, sæpius decantabat. Plurimorum autem conviciorum fundamenta, quæ in virum istum conferuntur, ipse ego, qui cum ipso sæpius conversor et de variis confero, optime novi et de relatis ab ipso mihi, tanquam vere ejus, testare poterò; verum non apud te, parens dilectissime, qui, pro senili prudentia et in virum istum amore, optime qualia quæque de ipso sparsa sint, absque præjudicio judicare poteris. Ego, quantum fidum decet discipulum, nominis ipsius tanquam præceptoris mei mihi amantissimi apud alios æmulus ero et amans, quoad vixero. Hæc de alienis. Studia mea adhuc philosophica sunt et saniora, qui jam libros specialiores Aristotelis physicos cum collegis nostris disputationibus octodiurnis evolvam, cujus exemplar unum aut alterum una cum disputatione a me habenda post mensem mittam. Deus optimus maximus curriculum hoc ad finem perducatur et propositum fortunet, qui idem te cum matre dilectissima et tota familia conservet æternum. Vale, vive. Rostochio 13 Janv. 1592.

Udskrift: Patri suo dilectissimo, Domino Georgio Rosen-
crantz, hæc denter litteræ εἰς χεῖρας — Hafniam.

Afskrift i Ny kgl. Saml. 2091. 4to, og i Langebeks Diplomatarium.

5.

1592, 7. Oktober. Holger Rosenkrands til Faderen.

Nullas jam dudum dedi litteras jam inde ex eo, quo Petrum dimisimus, ignoscat parens dilectus, ut spero, facile: deerat enim non voluntas, ast ansa et materia scriptionis. Nunc tandem, peracto sic satis fælicibus auspiciis itinere hoc nostro, res nostræ quo sint statu, indicare volui. Rostochium 22 Septembris venimus, postquam inte-

gros septem dies Getzöra pro austro boream cum desiderio expectantes tædio maximo hæsissemus, exinde recta paterteram visitavimus, qvam salvam Dei nutu inventam tuo et matris nomine profesto Michaelis salutavi, et donaria cum litteris inscius obtuli qvam gratissima. Mandata expedivi sedulo; admonuisse se filium retulit, nihil tamen profecisse, nondum advenisse diem a Deo constitutam, pro responso accepisse se asserit. Interim litteras ab ipsa quotidie expectabis, causam exponet absqve dubio uberius. Transacto tandem itinere Musas salutavimus Leucoreas¹⁾ 2. Octobris die, musas, inqvam, mehercle laceras, ut qvod totus academiæ status dissipatus nondum restauratus sit, nullus siqvidem adhuc locus reparatus, nulla professio, qvæ vacabat, præter solam Hunnii, restituta, egent enim viris doctis et ad docendum idoneis. Hunnius hinc sequenti septimana Voitlandicas ecclesias visitaturus discedet, intra bimestre vix ac ne vix qvidem reversurus. D. Mylius, Lipsiam vocatus, Jenam, ut audimus, relinquere in animo habet; ad dictum tamen aliquot annorum terminum D. Polycarpum nullo modo relinquere volunt cives Brunsvicenses, ut magna sit hoc statu theologorum inopia. Pierius et Crellius (ut de iis aliquid) captivi adhuc detinentur hic in arce Hohenstein, ubi hucusqve sat severo carcere inclusus ille, apud nos in arce hic custoditus, expectant sententiam in comitiis jam conscriptis brevi celebrandis ferendam. De vita dubitatur; Gundermannus namqve, postqvam revocasset, secreta qvædam eorum acta revelavit et miras technas, quas descriptas globoqve turris culmini imposito Lipsiæ per Bakoffium consulem qvendam insertas esse admonuit, eum brevi, ut audio, globum aperire in animo habent, et chartas investigare ante comitia proxima volunt. Hæc de academiæ, qualis nunc est, statu, nos interim privatis nostris studiis invigilabimus; qvod si vero alia exorietur rerum facies, indicabimus. De mensa et habitatione sat prolixè

1) D. e. Vittenberg. Om Forholdene her se Tholuck, Der Geist der lutherischen Theologen Wittenbergs.

meus Magister, qvæ omnia sat commoda et ad votum. Studia vero mea qvòd attinet, mediocriter, sit laus Deo, florent post qvadimestre otium evigilantia. — Raptim Witteberga 7 Octobris Ao. 1592.

Vnicus tuus et obseqventissimus filius
Oligerus Rosencrantz D.

Udskrift: Patri suo dilectissimo Dno Georgio Rosencrantz hæ denter litteræ εἰς χεῖρε — Rosenholm.

Afskrift i Ny kgl. Saml. 2091. 4., og i Langebeks Diplomatarium.

6.

1593, 22. Januar. Holger Rosenkrands til Faderen.

Diu est, qvo nihil litterarum ad vos dedi, sed non otio torpentem nec ignavia desidem me id omisisse parens dilectissimus opinetur, detentus enim sum præter votum, præter voluntatem et omnem opionem, nec data est mihi ulla commoda occasio ad vos perscribendi, qvòd idem vobis accedissee facile reor, a qvibus nihil mihi litterarum adhuc redditum est. Tabellarius ille, qvem Rostochio huc advenientem singulis duabus hebdomadis habemus, litteras eqvidem meas, sed frustra, eo perferre potuisset, hyemis etenim severitate, qva trajectus ad vos congelatus, ulterius transferri non posse hucusqve constanter asseverabat; abstinui itaqve a litteris hucusqve nolens volens, et qvid ferat mora temporis exspectavi; jam vero cum id res nostræ exigant, de certo nos prospeximus nuncio, qvi a nobis conductus, si Rostochio trajicere non poterit, per Holsatiam ad vos, Deo duce, venturus est, qvos ut salvos et incolumes inveniat, devoto pectore precor, anxieqve responsum exspecto, variis hinc inde allatis clamoribus de morte et obitu tuo me penitus fere prosternentibus, dum qvid credere, qvid non debeam, in dubio siem.

Meam valetudinem qvòd attinet, Deo meo optimo maximo sat dignas persolvere neqveo gratias, qvi me modo

per patriam meam hucusque saluum deduxit, sed et in hunc usque diem in his locis me tutatus est benigniter, atque ita tutatus, ut hic, laus Deo, prosperiori usus sim valetudine, quam vel Rostochii vel in patria mea; pectoris enim angustia, qua alias non leviter infestatus sum, Dei ope plurimum levatus sum, ut etiam in eo agnoscam summum Dei in me beneficium. Consilium a Brucæo nondum habere potui¹⁾, ipse gravissimos hucusque sensit cruciatus, atque in ipso agone versatus est; de quo quod incidit referam. In ultimo agone ubi sensit conscientie stimulos, accerseri ad se Bachmeisterum jubet, et cum eo aliquot horarum spatio de negotiis ad salutem pertinentibus conferens, religionem pontificiam mutavit penitus, quod postea usu cænæ dominicæ comprobavit et confirmavit; addidit, se in papatu natum, educatum, informatum, et propterea sperare sibi vitio verti non posse, quod reluctatus sit nonnihil, donec fundamenta nostræ religionis plenissime haberet cognita et perspecta; cum autem jam Dei beneficio ex diligenti et assidua lectione examinis concilii Tridentini a Chemnitio p. m. conscripti id assecutus sit, libenter se doctrinæ sanæ a viro magno Luthero repurgatæ subscribere velle corde et animo contestatus est. Hæc sunt, quæ de viro illo volui, opus sane divinum, cuius consilia imperscrutabilia recte agnoscimus.

Status academice qualisqualis est, paulatim enim illa reviviscit, licet adhuc sat lacera et prostrata. In jure, medicina et philosophia insignem hic habemus neminem, omnes clancularii Calviniani præter 2 aut 3, manus enim subscriptione reliqui conscientiam suam onerarunt, suspicionem vero (quod solum intenderunt) nondum sustulerunt. Etiam in hoc Deus falsitatis vindex animadvertat. D. Egidius Hunnius parum adest negotio visitationis occupatissimus; brevi tamen celebrandis comitiis ad diem 25 Januarii edictis, res tota finiatur. Magno huic viro, veritatis sacræ

---

¹⁾ Henr. Brucæus, Prof. Medic. i Rostok († 4. Jan. 1593).

propugnatori acerrimo, totiusque Germaniæ et ecclesiæ Dei lumine splendidissimo, ut sum commendatissimus, ita mihi gaudeo, illam diem mihi subortam esse, qua hunc virum non modo docentem et disputantem audire queam, sed et ejus familiarissimo et doctissimo colloquio frui mihi liceat. Obnixæ autem rogo huic viro litteras dare velis, quibus indicium facere poterit, aliquem adhuc superesse in nostra patria magnæ autoritatis virum, cui sacrosancta veritas per Lutherum disseminata cordi sit; id enim horum locorum theologi vix sibi persvadent ob lascivam levitatem Danorum, qui his in locis aliquo temporis spatio vixerunt, quibus, quasi ex barathro Stygiæ paludis advenientibus, ex faucibus venenum Calvinisticum effluxit, ac si ne unquam Lutheri scripta vel nomen audita vel visa in Dania essent. Samuel Huberus, vir doctrinæ excellentia et zelo pio in Calvinianos conspicuus, advenit atque professionem theologicam suscepit, disputando et concionando Calviniana dogmata fortiter impugnat, ut jam quantus vir fiet in illustri et conspicuo loco constitutus demonstrabit, ipsius conversatione familiarissime utor ab ipso invitatus, me amat, et summis beneficiis prosequitur, cujus doctissimis colloquiis non absque summa utilitate sæpius invitatus adsum, et adsum lubens. Constitui circa festum Paschatos ipsius mensa frui atque domestica conversatione, si parenti dilectissimo visum fuerit me hic diutius relinquere, quod tamen summe opto et precor. In his duobus viris summis theologis tota salus academici sita est, quos Deus conservet. D. Polycarpus Leyserus huc vocatus est, quem tamen respublica Braunsvicensis dimittere noluit, nec adhuc vult, ipse tamen absque venia discedere se velle instat, nec enim se ad illam alligatum ecclesiam asserit; Hunnius, ut vir est candidi animi et divini verbi propugnator zelotes, hunc admonet, atque Polycarpum salva conscientia oves suas, quas videt in luporum manu contineri, absque venia relinquere non posse admonet, quare D. Hunnius plurimorum civium odium hic perferre cogitur. Det autem Deus opti-

mus maximus, omnia ita transigantur, ne simultates inter tantos viros oriantur. Sed de his cum tempore plura.

Qvod mea studia attinet, illa, laus Christo Jesu, adhuc florent, studiis publicis quiescentibus, privatis usi sumus hac hyeme iisque philosophicis. Ad festum paschatos, restituta hac academia, studiis theologicis atque politicis me applicare constitui, quod in sui saltem nominis gloriam dirigat ille Deus, qui hucusque studia mea rexit ac direxit. Philosophica autem mea studia intuendo, quibus hactenus me delectavi, aliquid de vera philosophia meditatus sum, quod in formam orationis dispositum publice proposui hic in academia, typis autem jam vulgari curabo svasu D. Huberi, cujus iudicio cum singulari modo probatum sit, publicum fieri volui. Disputationem autem hic habui sub M. Daniele, præceptore meo, contra Ramistas pro Aristotele, nobisque senatus academici ultro potestatem duos dies disputandi concessit, quod etiam factum; tanta etiam in ea disputatione studiosorum et professorum erat frequentia, ut antea nunquam fuisse in ulla disputatione constat, numerus enim eorum fere septingentesimum attingit. Cum laude actus disputationis absolutus, mihiqve his duobus exercitiis publicis summa necessitudine doctores et professores eos mihi devinxi, quorum amicitiam volo et expeto, reliqui, qui Calvinismum subtile tegunt, ut me tecte odio prosequuntur, ita et illos ego contemno (hoc enim Christianum decet) et indignos amicitia sincera aestimo. Duo autem jurisconsulti D. Thomas Franzius et D. Gødemannus me post illa exercitia summe amare coeperunt, atque ignotum plurimis beneficiis affecerunt, mecum conversari cupiunt, atque omnem suam operam in studiis ultro obtulerunt, reliqui vero multi, licet amici videri volunt, latent tamen sub pectore Calvinisticæ insidiæ, ideoque, licet invitatus, ipsorum conversationem fugio.

Sed nimis prolixè forte agere videor, faciam igitur finem, illa, quæ ad commoditatem vitæ et studiorum faciunt, prudenti ac optimo parenti commendans, quem rogo de

filio suo omnia sibi illa polliceri velit, qvæ pium et ingenuum filium decere videbuntur. Habeo qvædam præ manibus, qvæ si publice fieri præceptores mei consultum judicarint, tecum, parens dilectissime, de dedicatione consilium communicabo. Sed de his alias. Nil autem ego moror insulsum inertis vulgi iudicium, si enim siquid in philosophicis a qvopiam nobili familia oriundo præstitum fuerit, rident et irident, qvos tamen ego rideo, et iudicium ruditati et inscitæ mancipatum doleo. His ultimo valeat pater dilectissime (etc.) Raptim Witteberga 22. Januarii Ao. 1593.

Filius tuus unicus et obseqventissimus
Oligerus Rosencrantz.

Dedi, parens dilectissime, litteras professoribus quibusdam in vestra academia, quibuscum quæstiones quasdam philosophicas commutavi, a quibus responsum etiam anxie expeto; ne igitur ægre ferat parens dilectus, tabellarium eo mihi reddendas litteras secum transferre.

Udskrift: Patri suo dilectissimo Georgio Rosencrantz de Rosenholm hæ denter litteræ εἰς χεῖρας.

Afskrift i Ny kgl. Saml. 2091. 4to, og i Langebeks Diplomatarium.

7.

1593, 25. Juli. Holger Rosenkrands til Faderen.

— — Studia nostra quod attinet, florent vigentque, ut nunquam alacrius, duas qualibet septimana diversis collegiis theologicis disputationes habemus, iisdemque nos mutuis exercitiis contra hæreticorum insidias acuimus; alteri præest vir celeberrimus et ad admirationem exercitatus theologus, Ægidius Hunnius, præceptor et fautor meus observandissimus, in cuius collegio duas absolvimus disputationes, quas mitto, vehementer et obnixe rogans, ut per otium illas cum reliquis, quas mitto ejusdem, perlegas; ita enim ipse, quod non dubito, nobis de tanto viro, tanto

Germaniæ totius lumine (rumpantur ut Ilia momis) gratulaberis, qvem si ita ut nunc olim cognitum habuissem, cum, invitatus a vestro Hvitfeldio ipsiusqve parastate D. Theophilo, optimus ille vir et theologus tot convitiis et scommatibus proscindebatur, ego ipsum, ita me vere Lutheranorum Deus, sic defendissem, ut, si vel coelum ruissent, sentiissent habere adhuc virum illum, qvos amat et a quibus amatur meritissime. Alteri collegio præest D. Samuel Huberus, vir omni admiratione dignus, in cujus collegio 12 absolvimus disputationes, qvas mitto, inter qvas decima et duodecima mea est et mei magistri, qvas ut benevole suscipias, rogamus; mitto et alia, qvæ tibi non ingrata futura spero. Inscriptis mihi vir reverendissimus ecclesiarum harum præsul Polycarpus Lyserus, amicus et fautor meus observandus, orationem pro introitu hoc loco habitam, qvam simul mitto, et qvonam honorario ipsius erga me benevolentia et humanitas grati animi signo suscipienda sit, mihi rescribi peto. Adventit nuper etiam quartus theologus Salomon Gesnerus, vir in theologia, philosophia, lingvis et historiis revera excellenter doctus, cujus mensam jam accedimus, ubi cum aliis quibusdam doctissimis adolescentibus commensalibus quotidie post coenam in omni scientiarum genere, disputationibus successivis, nos mutuo exercemus, ut non modo corpus (in quo brutis non differimus) sed et animam saturent nostræ commessiones. In summa locus hic vitæ meæ optatissimus et dudum desideratissimus, quo nomine efficiam, ut sit etiam, Deo meo me bene juvante, fructuosissimum. — — Witteberga raptim 25. Julii Ao. 1593.

Afskrift i Ny kgl. Saml. 2091. 4to, og i Langebeks Diplomatarium.

8.

1593, 19. Avgust. Holger Rosenkrands til Faderen.

— — Res meæ omnes, æterno Deo sit laus et gloria, eo sunt statu, quo esse eas idem ille Deus voluit, hoc est

optimo, ut cui studia aliaque omnia tam feliciter cedunt, quam possunt felicissime. Disputationibus siquidem et collationibus theologicis (cum tantis viris) pene quotidianis, quid inquam jucundius pretiosiusve. Privatis vero studiis et meditationibus atque contemplationibus philosophicis quæ major commoditas, quam in otio hoc tam negotioso? Faxit Deus, ut omnia in patria non modo quoad privata sed et quoad publica tam sana et fausta audiam. Me quod attinet, sic vivo, ut nunquam melius, imo vero ne quidem jucundiorum aut mihi commodiorum vitam unquam optarim; hac vita, ad quam natum me esse, ipse Deus tanta bonitate et clementia omnia mea coepta et studia secundans et dirigens, argumentis sat firmis contestatur. Ego vero ipse, quod in me est, spartam, quam nactus sum, divino aspirante numine, sic ornabo, ut in nominis ejusdem gloriam, propagationem et defensionem omnia cedant, cedant et omnia in emolumentum eorum, quibus secundum Deum quovislibet se natum esse confiteatur necesse est, quod propositum, ut hucusque, sic et posthac secundet Deus ter optimus maximus. Amen.

Status academiarum nostrarum idem est, qui antea; jam vero his ipsis diebus gradu supremo in theologia ornabuntur quatuor theologi, inter quos duo sunt scholæ hujus professores, Samuel Huberus (cujus nomen ut tibi non ignotum sic posthac occasione commodiore notius tibi evadat) et hospes meus Salomon Gesnerus, quorum theses sub Decano spectabili et reverendo Polycarpo Lysero disputatas simul mitto. Reliqua quod attinet, sunt adhuc omnia in pristino statu, eoque florentissimo, quem tamen Deus optimus maximus diu incolumem conservet, atque a vesperationibus istis noctifugis Calvinistis, qui indies atque indies academiam hanc turbare moliuntur, clementer protegat. De vocationibus multiplicibus plane divinis mei M. Danielis ipse procul dubio monebit copiosius¹⁾; desino ideo *ταυτα*

¹⁾ M. Daniel Cramer, Holger Rosenkrands's Privatlærer, fik omtrent samtidig Tilbud om at rejse til Italien med en Grevesøn med en Kirkehist. Saml. 3. Række. I. 9

λογεῖν et in re non necessaria prolixius te alias gravioribus occupatissimum detinere. Doctor Winshemius me semel ad coenam invitavit, cui ut alias viro docto et magno loco constituto debitum quidem honorem detuli, tantum tamen quantum egregio Calvinistæ per conscientiam potui, qui cum initio sua mihi studia omnia nimis fere demisse, ut solent illi homines, detulisset, postquam tamen me in collegiis binis theologicis iisque Lutheranis non Calvinisticis qualibet septimana militare audivisset, adeoque me non sui esse stomachi suboluisse, hinc, præter priorem promissionem, me insalutato, nescio an ut inimicus, an ut non amicus (utrum non valde curare jubet conscientia) discessit, meque ne quidem per famulum de litteris, quas tamen conscribere sibi que tradi jussit, sollicitavit. Facile hæc neglexi, præsertim cum ipse hoc in loco in ore sit omnium. Deus optimus maximus, sincerorum Lutheranorum Deus, patriam nostram conservet diu castam denique et incolumem, amen, amen. Sed jam desino, teque cum matre dilectissima, tota familia, inclytoque regno Daniæ Deo clementissimo commendo. Salutant te omnes nostri theologi officiosissime, tibi Nestorii et Pili annos in nominis Dei veram gloriam, ejus defensionem et propagationem conjunctim precantur. — Witteberga 19 Augusti Anno 1593.

Afskrift i Ny kgl. Saml. 2091. 4to, og i Langebeks Diplomatarium.

9.

1593, 25. Oktober. Holger Rosenkrands til Faderen.

Studia mea, parens dilectissime, de iis enim ut certior reddaris, indies expectare te et avere te haud nescio,

---

aarlig Løn af 150 Daler samt frit Ophold og Beklædning paa Rejsen; om Rektorembedet ved Pædagogiet i Stetin med en Løn af 300 Gylden foruden Lejlighedsindtægter; om en Plads som Professor i Ethik ved Universitetet i Rostok; og endelig var det ogsaa i Gjærde, at han skulde være Professor i aristotellisk Filosofi i Vittenberg. Han blev dog hos Holger Rosenkrands.

continuantur felicissime, et in utroque statu, stato cursu faustissimo. Civilem quod attinet studiorum meorum statum, floret ille, dum collegio viri cujusdam, licet juvenis, in hac tamen academia juris scientia scientissimi, non modo lectionibus quotidianis, sed et disputationibus octidianis, ea, qua decet, diligentia invigilo, profectus specimen, Deo auspiciis faustis coepta secundante, brevi dabo. De sacro isto studio, in quo faciliori cursu propero, theologico quippe, mira sed grata audies: Tractatum conscripsi contra Calvinistarum Coryphæum Antonium Sadeelem, nobilem Gallum, de nervosa illa questione inter theologos seu potius mathæologos Calvinianos et nostros, de propriorum communicabilitate; illam subjeci censuræ et judicio theologorum nostrorum, perlegerunt eum omnes, commendarunt multum, editionem ejusdem in lucem urserunt; hæc dum aguntur, nescio quibus insidiis tractatus iste clam mihi surreptus e musæo, a quodam Calviniano describitur cum judicio theologorum nostrorum quatuor eidem præposito, transmittitur clam Heidelbergam ad doctorem quendam ibidem Professore theologum, ille ad me litteras perscripsit septem quaterniorum, ubi refutasse sibi videtur eundem meum tractatum. Ego vero pro tractatu meo apologiam remisi ad doctorem istum anonymum (nondum enim se nominare ausus est) petii ab ipso responsum et refutationem bis terve, nondum nec ille respondet nec alius pro eo ullus. Hinc factum est, ut etiam apud ignotissimos meum nomen adeo sit invidiosum, ut certo sciam, hominum id genus mihi adeo inferensum esse, ut quævis mihi dirissima quotidie precentur, sed ut audis absque omni meo merito; consilio theologorum nostrorum, præceptorum meorum observandorum, tractatum istum in manus revidendum accepi, ut ita insertis argumentis theologi istius anonymi meisque ad eadem responsionibus brevi in lucem edatur; quod si vero in arenam publice descendere coactus fuerim cum istis hominibus etiam hac mea ætate pene puerili, non modo ductor meus erit spiritus lucis et veritatis, sed et testis, id omne in

ipsius nominis gloriam et defensionem susceptum esse. Qvod si vero hac de causa malevolentiam et invidiam mihi in patria apud quosdam crearim, eris tu meus, parens dilectissime, tutor, secundum Deum, et defensor. Sed quid si vel coelum rueret, veritas vel quævis odium parit, quidni divina? Jam jam sub prælo est disputatio de sacra *ἐνχαριστία* sub D. Samuele Hubero Calvinianis a me opposita, brevi habenda ad diem quippe 22 Novembris, quæ cum nondum parata sit, proximo nuntio brevi eandem transmittam. Sumptibus quod attinet, non experietur parens colendus, me vel vestibus vel vitæ luxurie intempestiva prodigalitate iisdem abuti; sed si quid magis hic quam alias impenderit, id sane omne liberis, absque quibus nil studia mea proficient, impendatur, impendi equidem maximam pecuniæ partem iisdem, ita tamen ut me, sit Deo optimo maximo laus et gloria, nullo modo poeniteat, nec te unquam, parens dilectissime, poenitebit. — — — Witteberga 25. Octobris Anno MDVIIC.

Afskrift i Ny kgl. Saml. 2091. 4to, og i Langebeks Diplomatarium.

10.

1593, 12. December. Jørgen Rosenkrands til Sønnen.

Kiere Holger, kiere Søn! Thin løcksalig welferdt oc forfremmelse vdi thin Studering ønsker ieg teg aff Gud almectigste. Thin skriffuelse, dateret tiill Wittenbierg then 25 Octobris, er meg tillhende kommen, aff huilcken ieg gierne haffuer forfaritt, att thu est windtskibelig tiil att forfremme teg vdi thin Studering, saawell in Jure ciuili som in Theologia. Men hues andet thu giffuer tilkende vdi thin skriffuelse oc ather, att thet skall were meg behageligt, thet maa ieg bekiende, att ieg aldeles ingen behag haffuer vdi, som er om den vechsell skriff, som thu skriffuer att haffue begønt medt en Doctor tiill Heidelbierg, oc besønderlige efftherthi thet er Theologiam an-

rørendes, oc thu wildt vdi saa maade vnderstaa teg, som er end nw en møgett vng scholar, att skriffue emodt høglerde Doctores, oc flyge før end thine winger ere teg rett well woxen, thet tækkes meg att were en daarlig dristighedt aff teg, oc thu ther hos lader teg tække, att thu ther med wilt bliffue wide berømmet oc bekendt; men ieg achter, att thu liden Ere ther med kandt winde, at thu vnderstaar teg thet att begønde, som thu icke est mand for well att vdrette oc ende. Jeg for min Person haffuer oc aldrii haffdt nogen behag till saadanne Stridzskriffter. Som thu ydermere giffuer tilkiende vdi thin skriffuelse, att thu twenne eller trenne gange haffuer begerit suar aff then vbeneffnde Doctor till Heidelbierg paa thin skriffuelse, dog haffuer hwerken hand eller nogen paa hans wegne wille suare teg tiill thenne dag; huilket ther siunis att were skreffuett aff teg ex magna arrogantia, att thu wilt lade theg tække, att thu aff saadan høglerdt forstand haffuer stillitt thin skriff, att ingen tør fordriste sig tiil att skriffue ther noget imod. Men ieg troer vist, at contrarium est verum, som er, att samme Doctor tiill Heidelbierg haffuer saa anseett thin skriffuelse att were saadanne puerilia, som icke er werdt att forspille then tiid att stille ther nogen swar paa. Thenne er min mening om thenne fortagt, oc begerer ther fore, att thu her effter haffuer thet aldeeles vdi fordrag oc icke menger teg vdi saadan handel oc vnøttige striidskriffter, oc teg icke heller sømmer oc ingen Ere kand haffue ther aff.

Som teg oc witterligt er, at Doctor Samuel Huberus haffuer dediceret meg en bog oc foreritt mig med then, saa sender ieg teg itt breff, som ieg haffuer skreffuett hannem tiill, oc ther hoss en Portugaløser, som ieg will forere hannem med for samme bog, att thu then will antworde hannem oc betacke hannem paa mine wegne oc bede hannem, att hand will tage thenne ringe forering till tacke. For^{no} bog er mögitt ilde trøcht, saa ieg neppelig kand lese then rett, oc forundrer meg storligen, att saa-

danne bøglerde mendt vdi then widdberømte Vniuersitet icke haffuer bedre bogtrøcker, ther haffuer bedre litter, som rener oc leseliger er end thenne; huilcket dog skall were skreffuett tiil teg allene, oc haffuer thu icke behoff att forkønde thet for andre. — Jeg sender teg oc ij bøger, D. Niels Crag haffuer dedicerit theg then ene, oc then anden foreret teg med; for huilcke ieg haffuer giffuit hannem en Ereskenck paa thine wegne.

Hans Jehansen¹⁾, som haffuer min broder datter, forskicker nu hans Søn till Leipzig till Hertzog Vrich, efftersom min naadigste Herre haffuer forskreffuit hannem tiil hans F. N. Thersom leyligheden seg saa begiffuer, att thu nogit kand see hannem tiill gode, then stund hand er ther, tha gør thu rett oc well ther vdi, effterthi hand er thin slect oc byrd. Thu wilt oc skriffue meg till igen med thette budt, som følger hannem frem, effterthi hand drager straxt hidt tillbage igen. — Jeg will hermedt befale teg Gudt almectigste. Aff Kolding den 12 Decembris aar 1593. Jørgen Rosenkrantz.

Udskrift: Myn kiere Søn Holger Rosenkrantz till egen Hand.

Afskrift i Ny kgl. Saml. 2091. 4to, og i Langebeks Diplomatarium.

11.

1593, 27. December. Holger Rosenkrands til Faderen.

Litteras binas nuper ad me paterno equidem amore et iudicio exaratas neutiqvam accusatorias ego sed incitatorias magis accepi, agnovi, agnosco etiamnum non minus; agnosco eo ipso paternam tuam prudentiam, qui incitationes parenti dignissimas admonitionibus perutilibus graviter temperas, de quibusdam admonens eoqve ipso ad majora excitans et exstimulans; quæ omnia me reverenter, et, ut

¹⁾ Lindenov.

filiū decet, cum iudicio apud animum perpensa retinere ne dubites. Litteras autem tuas, parens exoptatissime, nuper ad me datas, et (quod in iis gravissimum) adjunctam schedulam de confessione cuiusdam, quod attinet, pauca hæc habe! Multos equidem clandestinos et furtivos imo quam plurimos apud vos esse Calvinianos utique non dubitarim, nec dubitabit, qui Daniam pene per transennam aspexit unquam. Quid theologi professores plerique doctores? quid Slangendorpius? annon sub Grynæo, ut ajunt, promotus doctor? quid Dibvadius? annon ex ungvibus leo, ex scriptis ipse? quid ille, nescio qualis, patruelis olim mei pædagogus, Risenius? quid illi, si auderent, non tentassent dudum? quid illi, ut alios taceam, omnes vel sane præcipui concionatores Haffnici? qualis Fyonix ille superintendens, qui, sorex propriam inscitiam prodens, se sibi gaudere atque Diis gratias agere, quod formulam concordie ecclesiarum vere Lutheranarum (papæ¹), formulam istam divinissimam, vix cum antiquissimis comparandam, nunquam legerit, vix viderit, erga magistrum meum garrere olim non veritus est? Alios taceam tibi haud dubie notissimos, de quibus rectissime tuæ: rem sectantur, nomen fugiunt. Confessionem quod attinet, sane sincerus et zelosus Lutheranus nunquam tam frigidis verbis confessionem suam edidisset: denn, ut Lutherus inquit, man muss den Brei auf das Maul nemen, und nicht Mum Mum sprechen, sondern frey heraus sagen, wie einem umb das Herz ist. Sic Lutheranus confessionem suam editurus, verbis iis uti non solet, quæ Calvinianos nobis subdole suffurari ac fraudulenter iisdem uti non ignorat; alias equidem laici et simplices simplicem fidem retineant necesse est: at si edenda est confessio, simplex sane fides a fucata discernenda est; dum enim quod corde creditur ad justitiam, ore confitendum est ad salutem, Rom. 10. v. 10., sic utique

¹) Dette Ord staar, som det synes, her overflødig; maaske indeholder det dog en Allusion til, at D. Jacob Andreae af sine Fjender ofte kaldtes Lutheranernes Pave.

ore confitendum est, ne os aliud, quam quod cor credit, confiteri videatur, quacunque enim arte verborum quis juraverit, Deus, qui est conscientiae testis, eadem ratione, qua is, cui juratur, intelligit. Confessio sic habet: Coena domini est sacramentum. Hic omnium primo praecognoscendum, sitne probabilis aliquis de hoc confitente Calvinismi suspicio, quam adesse haud dubito, cum non levi de causa te quidpiam de eo suspicatum esse facile praevideam. Hoc si ita est, hac se sane confessione non liberabit; eadem ratione etenim strophis Calvinistis usitatissimis circa hanc vocem uti praesumitur, qui hac voce subdolas tegunt insidias. Nam dum dicunt, corpus et sanguinem vere et substantialiter (sicut sonant simpliciter ipsa verba institutionis et definitio D. Lutheri in parvo catechismo) exhiberi, statim se insidiosae ad praedictam vocem sacramenti referunt. Inquiunt enim, vere et substantialiter exhiberi corpus et sanguinem, sed tamen cum coena haec sacramentum sit, hoc est, ut illi interpretari solent, cum sit actio talis, ubi typi, symbola et figurae dominantur, veritatem hanc et substantialitatem distributionis sub ratione sacramenti, hoc est typi et figurae, accipiendam esse concludunt, atque sic verba haec propria, aliosque eludunt, ut interim nil aliud exhiberi statuunt quam corpus sub sacramento hoc et typo, videlicet panem solum, quem typum corporis fingunt: nec fidem facit eo, quod addit: sicut simpliciter sonant verba institutionis. Haec enim constans est eorum assertio (quod invictissime disputatione mea Thes. 63 et 64 refulavi) verba institutionis (sub quo verbo etiam latitare solent de quo jam movere tempus non patitur) tanquam sacramenti, neutiquam aliter intelligi posse quam sacramentaliter, hoc est, ut illi loquuntur, metonymice, ut signo tribuatur nomen rei signatae, imo prorsus absurdum et contradictorium esse aliam dicere simplicem verborum interpretationem, cum haec sit ipsis naturalis. De quibus copiose Thes. mea 22, 30, 63, 64, 66, 69 et passim. Sed hoc observandum praecipue etiam venit: cre-

pat confessio definitionem Lutheri, si Diis placet; addat qvæso, qvòd Lutherus addit: sub pane et vino corpus et sangvinem distribui; addat: ore sumi; addat: omnibus Christianis distribui; dicat cum genuina Augustana confessione: et damno secus docentes; et sic erit, qvòd sincerus et zelosus audiat Lutheranus. Sed de his satis. Interim haud dubito, parentem dilectissimum tantum fidei hujusmodi hominibus adhibiturum, qvantum deperditissimæ fidei hæreticis, spiritui ipsius Dei in os contradicentibus, pro pio suo zelo adhibendum esse ipse haud ignorat.

De meis breviter hæc subjungo. Litteris iisdem 14 Octobris¹⁾ ad me datis paterne mones, excusationes ad te meas tibi suspectas et pene invisas esse; at ea qva decet reverentia, parens dilecte, rogo, ne alio, qvam qvo a me proficisci solent, animo excipias, accipias: neutiqvam sane parens dilectissime veterni alicujus torporis et ocii fucandi causa factum id esse suspiceris, absit, absit a me præsertim lōngissime, studia non hoc patiuntur, ardor discendi nullo modo id fert, nec feret unqvam. Sed testor Deum, qvi ut omnia sic me novit, me aliud nil excusationibus meis intendisse, qvam ut dum vel justo brevius vel justo parcius, qvam decebat, ad te perscribere coactus aliquando sim, omnem interim apud tuam paternitatem præcaveam sive levitatis ignavæ sive ignaviæ levis suspicionem, atqve sic dum vel raritate levem vel brevitate ignavum meæ me tacite demonstrare possent litteræ, ipsæ tamen me potius excusarent qvam accusarent; atqve hac ratione, cum alias de filio suo obseqventissimo nunqvam parentem dilectissimum dubitasse facile expertus sim, facile etiam, ut spero, mei apud te animi et ingenii testimonia invenient locum.

Qvòd de Calvinismo jam dudum scripsi, me, si non fundamentum jecissem contra putidum istud et vere humanum dogma in scholis his nostris firmiter aliquanto, me, inqvam, multum partibus Calvinisticis contribuisse, levitati

¹⁾ Af dette Brev have vi uheldigvis ingen Afskrift.

equivdem non animi sed doctrinæ ascribendum est. Fateor hercle educationem multum posse, multum patriæ religioni deberi, multum utrumqve movere debere, et me Jesu si apud qvem alium apud me sane multum potuit, cum adhuc inconstanti vagi animi fluxu tenebar olim, dum adversariorum argumenta subtilia eorumqve ad nostra argumenta vere homini animali verisimiles responsiones perpendens, magnorum virorum Bucerii, Philippi, Majoris aliorumqve in hæc castra descendentium exempla apud animum judicio, qvale tum mihi, volvens, revolvens, neqve quid iis opponerem, nec quid responderem (solido namqve destituebar fundamento), neqve quid de hujusmodi summis alias viris pronunciarem, habebam. Hæ erant meæ dubitationis causæ; opposui equivdem tum mihi, qvæ jam inculcas gravissime, pater meritissime, tuam auctoritatem colendam, patriæ religionem, suspiciendam educationem, movebant multum, sed et hæc perpendenda veniebant, omnia veritati coelesti postponenda esse, ut si veritatem sinceram *κατὰ ἀναλογίαν τῆς πίστεως*, ut loquitur Paulus, Calvinianos tenere probari posset, annon veritati sacræ cedendum? maxime! Hinc factum est, ut obstacula dicta neutiqvam plene satisfecerint, adeoque omnis ille, si quis erat, apud me pro veritate genuina olim zelus hoc saltem argumento stabat, cadebat: interim precatione et votis assiduis Deum optimum maximum compellans spe firma a spiritu Dei pendebam, a quo et solo factum est, ut qui vix steterim non ceciderim, qui et nondum inceptum opus bonum in me spiritus sui gratia initiis admodum tenuibus exorsus est, quod ut in me confirmet, ardentissimis precibus indes devotus rogo.

His ultimis tuis litteris mones, urges, ne me temere disputationibus cum magnis viris immergam. Accusas, quod factum sit; at nondum factum est, parens dilectissime. Valeant, abeant in malam, per me licet, crucem theologi Heidelbergenses cum sua diabolologia, quid mihi cum ipsis, non ejus levitatis sum, ut nesciam res sacras

tanta temeritate non esse tractandas, sed cum timore et tremore, in conspectu excelsi Dei, adeoque nullatenus est, quod parens exoptatissimus vereatur, ut temere res has sacratissimas extra meam vocationem aggrediar, esset enim hoc non modo ridiculæ temeritatis, sed et blasphemæ impietatis, nec enim meum hoc non esse sat scio, aliquid extra vocationem Dei ordinariam in Dei causa agere. Tractatiunculam autem quod attinet, de qua proximis litteris, non erat illa theologica, sed mere philosophica, logica, physica et metaphysica, de priorum communicabilitate, exinde tamen multi¹⁾ Calviniani suffurantur, de hac materia, ut est libera cuiusvis philosophandi via, cum quibusdam contuli, et cum quodam doctore, quem audio non theologum sed medicum esse, verum nil hæc cum theologis, nisi forte vi pertracta, adeoque, ut antea monui, aliud nil sunt hæc quam liberæ philosophicæ disceptationes, quæ et liberis ingeniis dignissimæ, meoque gustui et ingenio ad majora exercendo jucundissimæ. At si quod ad te, pater mellitissime, quod arrogantiam sapere posset, Deum testor, non id ex arrogantia quadam ridicula factum esse, sed ad te illa, cui alias notum meum animum arbitrabar. Norunt id omnes, qui me norunt, neququam me honoris cujusdam manipulo moveri, nil mihi officit, nil me afficit, non sane studeo, ut laudatus fiam, possem id minori labore consequi, sed ut doctus, si non laudatus, sit sane, nec in id unquam intendi, quod novit Deus, nec aliquem ab omnibus laudatum unquam inveni, non haberi sed esse unumquemque studere decet, atque id ipsum. de me filio obsequentissimo a mundanis his alienissimo semper sibi parens mihi benevolentissimus persvadeat, quam possum submissee et reverenter peto et obsecro. A laudibus autem istis, quibus nimium apud vos quidam in inscriptionibus publicis ad me suis indulgent, ut ipsos se temperent, valde viderem, pariunt illæ certissime æmulationem et invidiam, quod sat scio et

¹⁾ Ny kgl. Saml. 2091 4to har: nunquam.

dudum revera expertus sum. — De nobili genio quod in litteris mones, de eo monebit meus magister, properante forte calamo verbum omissum, quod obscuriorem reddit dicendorum sensum. Unum est, quod peto, quo commodissime parens erga studia mea promptissimus iisdem subvenire proterit. Cum jam aliquem gustum in scientia juris fecerim, magnamque pro rerumpublicarum varietate juris dicendi diversitatem in variis regionibus animadvertam, peto regni nostri statuta tam vetera quam nova, generalia et specialia, mecum communicari omnia, hisque additos processus in specialibus et generalibus judiciis, imperii statum aliaque, quæ in politica regnis alicujus διατυπώσει consideranda veniunt, erunt mihi jam nunc studia mea politiæ metis pene includenti maxime necessaria, sic enim cognito imperii proprii statu facile quæ sub lectionem historiarum notanda hoc nomine veniunt, jucunda et utilissima consideratione et speculatione conjungi possunt cum iis, quæ quotidie in regno patrio peraguntur, siquidem nil sit omnino politicum, ne nomine quidem dignus, qui non se ad hunc vel illum præsentem quippe reipublicæ statum comparare . . . ¹⁾). Poteris hæc omnia, parens dilectissime, facillime per alium efficere, meaque studia summa beare commoditate, quod ut facias, reverenter et officiose peto. Nil est, quod nunc mearum meditationum scholasticarum transmittam, mitto lusum quendam poeticum, ne prorsus vacuus sim, brevi alia mittam graviora. Novum autem hoc novi hujus anni auspiciam tibi faustum et felicem exopto et voveo. Ἀυτοσχεδίως. Ex Witteberga 27 Decembris Ao. 1594²⁾.

U. tuus et o. filius

O. Rosenkrantz.

Afskrift i Ny kgl. Saml. 2091. 4to, og i Langebeks Diplomatarium.

¹⁾ Her er et Hul i Afskrifterne.

²⁾ Efter vor Tidsregning 1593, da Aarets Begyndelse endnu den Gang regnedes fra Juledag af.

12.

1594, 21. Februar. Holger Rosenkrands til Faderen.

— — Accepi nuper litteris parentis adjuncta Nicolai Cragii opuscula, atqve inter eadem meo nomine insignita ex Stobæo excerpta collectanea cum præfixa ad me Epistola, ut dicere solemus, nuncupatoria, a docto quidem viro scripta, at nescio sane qvo fato, suove an alieno instinctu, parum scio: nec datum etiamnum sat commoda occasione quicquid¹⁾ ad ipsum transscribere. Nunc vero cum habeam, qvo si non æquali, simili tamen ratione, coeptam inter nos amicitiam et necessitudinem firmare ac confirmare qveam, disputationem qvippe publice hic a me nuper habitam, eandem reciproçæ inter nos familiaritatis arrham et testem constitutam volui, simulqve litteris ad ipsum datis ad idem coeptum filum continuandum, ipsum invitare. Candide autem fateri cogor, Epistolam istam dedicatorem me non absqve bile perlegisse, qvæ eadem me non admodum bene habet, præsertim cum publica in manibus omnium et ore. Est utiqve studiorum meorum ratio haud paucis, scio, suspecta, est invisâ plurimis, qvi tamen vel quid reprehendant, nesciunt, vel canino solum dente rodunt, si sciunt: hic, quod ineptas istas philosophorum tricas (sic eos loqui libet) et nugas alicujus faciam; ille, quod theologiæ studium aliis præferam; at ille, quod historicis me non totum dedam. Nescio, quid murmuret, quid mali non ominetur, ut factum memini, cum nuper in patria vir quidam magni nominis nescio qua me oratione et ratione compellavit. Jam vero vir ille publice æmulatorum meorum sententias atqve judiciola confirmat. Si quid incusatione dignum, privatim id faciendum esset, non publice, privatis ad me litteris admonere licuisset, atqve adeo facilius et rectius malevolorum prævenisset morsibus. Imo vero quid est, quod accusat? Imaginatur sibi me alte-

---

¹⁾ Langebeks A'skrift har: quiquam.

rum seu Democritum cellulæ insidentem, nil præter tricas, ut ajunt, et apinas, nil præter privata privatum, nil patriæ reiꝓve publicæ nomine et gratia curantem, tractantem, nescio cujus naturæ contemplationi et otiosæ speculationi inhiare, quasi vero nescirem ipse, nos nobis non esse natos, sed patriæ parentibusꝓve. At vero quis non videt, quam sic bene lata sit strata via zoilis et æmulis meis calumniandi et mordendi. Forte hoc præter ipsius et voluntatem et votum; at sapientis esset hoc prævidisse; nec quid de studiis meis judicaret publice admonuisse, quam quid judicare deberet certius tenuisset. Mihi sane sat est studiorum meorum rationem placere iis, quibus cognita ea, quibusꝓve placent ea, quæ recta; et tum demum ea mihi merito placent, cum ea tibi. Nesciunt illi autem, scire forte nolunt, multo plura et majora requiri, ut quis nomine reꝓve politicus dici mereatur, quam vel unius Bodini, Machiavelli, Spinassati, Biesii, Patricii, et quot sunt aliorum, perlegisse de reipublicæ administratione scripta et præcepta. Imo nec sufficit historicorum omnium laboriosissima lectio, relectio. Non sane patitur, se infinita actionum humanarum (quibus, ut debita inter obtemperantem et imperantem servetur harmonia salvaꝓve unio, moderandis, regendis ac dirigendis præest politicus) non, inquam, infinita illa actionum, morum, ingeniorum varietas et vicissitudo arctis præceptorum vinclis et repagulis includitur; multarum equidem rerum experientiam offert diligens cum judicio historiarum lectio. Innuit quidem sic vel sic, hoc vel illo modo, hanc illamve, huius vel istius politiam, conservatam, reparatam, constitutam. Ego vero aliusve, ut idem præstare possimus, alia ingrediamur via necesse est. (Herpaa udvikler H. R. udførligt, at en Statsmand trænger til Lys fra forskjellige Videnskaber og derfor ikke bør anse nogen af dem for sig uvedkommende). — — Nova quæ sunt, a magistro meo cognovisse parentem dulcissimum non dubito; proximis autem litteris a parente dilectissimo petii mecum communicari legum et

statutorum Danicorum, ut loquimur, corpus, quo beneficio pro paterno tuo erga studia mea affectu, iisdem ne desis, rogo; cuperem enim, cum jam in juris studio pene totus verser, civile istud cum nostro privato exercitio conferre, eoqve me ipsum pro tempore excercere, qvò cognitioni et scientiæ juridicæ haud parum adjumenti allaturum mihi persvadeo . . . .

Afskrift i Ny kgl. Saml. 2091. 4to, og i Langebeks Diplomatarium under Aaret 1590. Slutningen af Brevet mangler; men af Faderens Svar ser man, at det har været dat. 21. Februar 1594.

13.

1594, 26. Februar. Jørgen Rosenkrands til Sønnen.

Kiere Holger, kiere Søn! Gud were altid med teg. Jeg wille nu icke lade at skriffue teg tiill, effther thi att thette Wittenbergske budt kom mig for, dog thu icke haffuer skreffuit meg nogett tiill med hannem; oc will nu noget suare till en thin skriffuelse, thu haffuer skreffuit meg tiill, vdi huilcken thu giffuer tiilkende, att effthersom ieg haffuer skreffuit teg tiill oc teg beskylder, att thu haffuer indladt teg vdi skrift med en Doctor tiill Heidelberg, oc ther hos formanitt teg, att ieg icke haffuer nogen behag ther vdi, att thu wille indlade teg medt nogen striidskriffter emod høglerde Caluiniske Doctores, thi thett sømmitt teg icke, thi thet icke war thin Profes: att ieg vdi saadan meening haffuer skreffuit teg tiill, bekender ieg well oc er end nu wedt samme sindt oc meening. Men att thu vdi thin Skriffuelse teg vndskylder, saadant icke att were skeedt aff teg, men huis thu haffuer skreffuitt, skall icke were Theologica men Philosophica, oc then, thu haffuer skreffuit tiil, skall icke were en Theologus men en Medicus, saa formelder dog thin egen første skriffuelse, att then tractat, thu haffuer skreffuit, er teg vbevist bleffuen aff en Caluinist vdtskreffuen oc kommen fra hende, er bleffuen forsendt til Heidelberg til een Doctor oc Professor Theologiæ

ther sammestetz, oc ther hos giffuer tilkende, attu saadant haffuer (!) effter the iij høglerde Theologers till Wittenbergs raad haffuer teg thet fortaget att giøre, med mange flere ordt, som findes wdi [thin] egen skriffuelse, oc kandt icke aff bogstauen anderledes forstaaes, end hues thu haffuer skreffuit tiil then Heidelbergske Doctor, thet haffuer weret Theologica; kandt oc forstaaes aff thenne thin skrift, huor vdi findes thisse verba formalia: consilio Theologorum nostrorum, præceptorum meorum obseruandorum, tractatum istum in manus reuidendum accipi, ut ita insertis argumentis Theologi istius anonymi meisque ad eadem responsionibus breui in lucem edatur. Men huor om alting er, tha bliffuer thet aldt wed sit werdt, thu haffuer wel forstaaet min meening, then retter thu teg well effter. Jeg haffde oc well kundet lide, att thu haffde skreffuitt meg noget tiill med thet budt, effterthi thu wiste, att hand wille herind. Men ieg mercker, att then tiidt er dyr hos teg, naar thu skall skriffue meg tiill. Jeg will nu bestille, att thu skalt bekomme fleere penninge tiill thin vnderholding nu tiill Paaske nestkommendes eller straxt ther effter. Will her med befale teg Gud almectigste. Aff Colding den 26 Februarii Anno 1594.

Jørgen Rosenkrantz.

Udskrift: Meinem lieben Son Holger Rosenkrantz zu eigen handen.

Afskrifter i Ny kgl. Saml. 2091. 4to, og i Langebeks Diplomatarium.

14.

1594, 24. Marts. Jørgen Rosenkrands til Sønnen.

Kiere Holger, kiere Søn! Gud wære altiidt hos teg oc beware teg. Jeg wille nu icke lade att skriffue teg till medt thette budt, som siger seg att were leiet fra Leiptzig herind aff nogen danske Studenter, oc wille ieg nu lade teg wide, att ieg haffuer spurdt, at ther skall were en

Herremand ther vdi Westvalen, som haffuer haffdt en Søn, huilcken skall haffue weritt en Domherre till Bremen, then er bleffuen met nogen flere greben vdi Søen paa Kongl. May^{ts}. strømme oc haffuer weret en friibytter oc ther fore hans Misgierninger bleffuen rettet for Helsingør. For^{ne} hans fader skall till Rostock, som hand ther haffuer weritt, ladet seg høre, att handt wille heffne hans Søns dødt igen paa en Dansk Herremandt ther vden lands, oc hand well wiste, att ieg haffde en Søn, som studeritt till Wittenbiereg, thenne wille hand met ald fliidt tracte effter att kunde bekomme. Sligt er meg bleffuen aduaritt, att thet skall were hans onde forsætt. Ther fore kandt ieg nu icke lade att skriffue teg thet till, att thu seer teg gantz well for, then stundt thu est ther vden landtz, oc icke wandrer nogenstedtz hen, som farlighed kand were paa ferde, oc thu kunde bliffue vdkundskabet oc ther offuer bliffue greben, eller oc widt forrederie bliffue vdlockitt aff byen oc vdi saa maade bliffue forraadt, effter som well er skeedt ther till Wittenbiereg, att twenne wore danske Herremænd bleffue saa vdlockitt vden byen oc ther straxt bleffue fangne. Thij wilt thu vdi saa maade see teg gantz wisselig fore, effter som thu wedst teg self macht paaligger. Jeg troer oc wiss, att thersom then Caluiniske rott kunde tilføye teg nogen skade, tha skulle the well were ther willig till. Ther fore ware teg well for then, oc giffue thennem icke heller for møgett orsag till att the tracter effter thitt werste. Thu wilt holde thette stille hos teg sielff, oc lad teg icke formercke for nogen herom.

Jeg haffuer stackitt tiidt forleden skreffuit teg till oc sendt teg penninge, huilcke ieg will forhobe, att thu thennem nu haffuer bekommet aff D. Vit Wintzheim¹⁾. Thu wilt skriffue meg till igen om thin leylighed, thet første

¹⁾ Der sigtes til et ogsaa opbevaret Brev af 6te Marts 1594. Jørgen Rosenkrands havde sendt Sønnen 500 Daler.

teg kand stedis budt herindt. Jeg will hermedt befale teg Gud almectigste. Aff Køpenhaffn medt hast, som paakænker, then 24 Martij Anno 1594.

Jørgen Rosenkrantz.

Udskrift: Meinem lieben Son Holger Rosenkrantz zu eigen handen.

Afskrifter i Ny kgl. Sgml. 2091. 4to og i Langebeks Diplomatarium.

15.

1594, 30. Marts. Jørgen Rosenkrands til Sønnen.

Kiere Holger, kiere Søn! Gud were altiidt medt teg oc beware teg. Effter thij meg stedis nu wisse budt till teg medt mester Hans Aalborg, som haffuer giffuet meg tilkiende, att hand acther seg till Leipzig och ther will forskicke teg thette breff till hende; saa haffuer ieg och for v eller vj dage siden skreffuet teg till med itt Wittenbiergs budt. — — Jeg haffuer bekommitt en Skriffuelse fra teg daterit Wittenbierg then 21 Februarij, then er meg kommen till hende fra Rostock then 18 Martij, vdi huilken thu giffuer tilkiende, att thu haffuer bekommet then bog, D. Niels Krag haffuer tilskreffuit teg, oc thu giffuer tilkiende, att thu icke est well tilfrits medt hannem for then Epistel, hand haffuer skreffuit teg till vdi for^m bog, oc est vdi then meening, att hand er tilskyndet aff andre att skriffue teg vdi then meening till, huilcke som thu ment skall haffue nogen mishag till thine fortagne Studia, huilcket meg tækis ere nogen forwende tancker, thu tiltager teg om hannem, som ieg dog icke kan formercke, att handt haffuer giffuet teg nogen aarsag till. Oc som ieg aff thin skriffuelse kandt formercke, thu haffuer skreffuit hannem till igen, att thu icke hannem allene haffuer well vndskyllet vdi saamaade, men hand oc medt samme sin skriffuelse saa haffuer indtaget thitt sind, att thu er hannem saa fast tilgiffuen medt itt trygt oc fast wenskab, som

thu vdi thin skriffuelse medt mange ordt wel tilkende giffuer, som meg tœckes wel mœgitt er, om thet er icke for mœgitt, besønderlig medt then, thu icke tillforn haffuer seet oc kendt. Endog ieg wel bekender, att handt er en god lert mand, hues wenskab oc omgiengelse er werdt att holdes vdi acht, dog bør altingest skee med maade oc god beskedenhedt, oc ther hoss betencke stedze: ne quid nimis. Thette er nu thet, som ieg paa then thin skriffuelse icke kunde lade att giffue teg tilkende. Som thu oc haffuer skreffuitt meg till om en dansk logbog, saa sender ieg teg en latinsk oc dansk logbog, som the kalder Jusk log, oc endog the haffuer en sønderlig log vdi Skaane oc en anden vdi Sielandt, saa følger wi dog almindelig thenne Juske log vdi the domme, som gaae for Kongen oc Danmarcks Raad. Jeg sender teg nogen recesser, som oc bruges her. Huorlunde Rigens rett bruges oc forfølges her, ther om kandt thu paa een anden tiid fange beskreffuit, om thu thet est begerendes. Thu wilt nu skriffue meg till medt thette budt, huor leiligheden seg begiffuer medt teg, oc huor thet haffuer seg medt then venighed, som haffuer begiffuet seg emellem the Theologer ther till Wittenberg; thi her tales vnderlig oc mangelunde ther om. Jeg will hermed befale teg Gud almectigste. Thu helse thin Magister paa mine vegne. Aff Køpenhaffn then 30 dag Martij Ao. 1594.

Jørgen Rosenkrantz.

Udskrift: An meinen lieben Son Holger Rosenkrantz itziger zeit zu Wittenberch.

Afskrifter i Ny kgl. Saml. 2091. 4to og i Langebeks Diplomatarium.

16.

1594, 29. April. Holger Rosenkrands til Faderen.

(Efter en kort Bemærkning om at hans juridiske Studier skride godt fremad, vender Holger Rosenkrands sig

til »res theologicas« og anstiller melankolske Betragtninger om den beklagelige og forargelige Strid, som var udbrudt blandt Theologerne i Vittenberg, det Sted, hvor den klare Sandheds Lys dog først var oprundet. Han skriver:) Nuper controversia circa phrases quasdam in articulo de prædestinatione leviculas velitata est, exinde schisma inter theologos nostros haud absqve gravissimo scandalo exortum est, qvod haud facile resarciatur. Alter contra alterum docet, disputat, Huberus puta et Hunnius. Colloqvium coram commissariis, theologis 3, politicis vel nobilibus 2, inter dictos Huberum et Hunnium institutum est in arce hac nostra, cujus acta omnia administratori transmissa, postmodum vel qvibusdam academiis dijudicanda data sunt, ut jam tandem qvid responsi ex aula deveniat, qvotidie expectatur. Interim suspensa pendent pene omnia; neque Huberus alias non indoctus suis caret nævis, neque erroribus caret, qvorum ab Hunnio, viro illo vero theologo, convictus jam dudum est. Qvod si vero disputationis statum ac qvæstionem scire cupis, proxime de eadem ad te agam prolixius. Interim vero nos studiis nostris consvetis inhæremus, nec nos diaboli hujusmodi lusibus moveri patimur. Vitæ nostræ status sat firmus atqve ex voto est. Nuper valetudinis ergo cum D. Polycarpo Dresdam ivimus invitati bis terve a D. Gødelmann (qvi ante triennium plus minus Haffniæ opus suum de magis serenissimæ regiæ majestati obtulit) consiliarium jam electoratus Saxonie agente, ubi honorificentissime ab eodem exceptus sum, atqve bis ab illustrissimis principibus junioribus ad prandium invitatus, omniaqve non solum in arce eqvorum (stabulum enim dicere pudet) atqve armentario, verum etiam in munitione ipsa atqve loco illo arcis arcano, ubi incredibilia reservantur artificiorum varia atqve varia genera, nobis ad ungvem demonstrata sunt secretissima, eaqve, qvæ multis principibus atqve illustribus viris videre non contingit, qvæ commoditas mihi hinc obtigit: Adest principibus junioribus qvidam aulæ magistri locum tenens,

comes generosissimus, Andreas comes a Schlick, atqve, quod dictu mirum est, doctissimus, variisque disciplinarum generibus instructissimus (qui enim alias aulæ magister habetur, Nicolaus a Miltiz, aulicis is quidem virtutibus — si virtutes illæ sunt — equitationis sat celebris est, musis vero omnino ignotus est); huic inquam comiti, cum a doctore Gødelmanno quædam meæ disputationes theologicæ et philosophicæ oblatae sint, mecum familiarissime (si hac voce uti licet) conversabatur, nec enim me a suo colloquio dimidium dimisit diem, meque tanto amore prosequi coeperat, ut tam inæqualis raræ amicitiae collationis me pene puduerit, ita tamen ut pudorem hunc ingenuum tam generosi ingenii vicerit admiratio atqve tam docti colloqvii jucunditas. Detestatur juvenis iste generosissimus (est enim 23 annorum) ineptias istas impiissimas atqve impietates istas aulicorum ineptissimas: illi interim et ipsum ipsiusque sublime despiciunt ingenium, a doctis tamen omnibus, qui in aula vivunt, non satis laudatum. Hic effecit, quæ mihi meoque magistro tam inexpectata obtigerunt, atqve me vix dimittere voluit, dimisit tamen hac conditione, ne ullam intermitterem ad ipsum scribendi rescribendi ansam, quem etiamnum inter nos servamus amicitiae conservandæ modum; academicum sane et commodissimum. — Quod disputationem meam de coena non transmiserim, in causa sunt dissidia theologica, quorum gratia collegium hucusque Huberi jacuit; habebis eandem brevi cum adjunctis quibusdam, ni fallor, exercitiolis extraordinariis. Interim te cum tota familia Deo optimo commendo. Reverendus et optimus vir atqve theologus, Ægidius Hunnius, præceptor meus perpetuum colendissimus, reventer sua omnia tibi denunciat officiola. Witteberga 29 Aprilis Ao. 1594¹⁾.

Tuus u. et o. Filius
Oligerus Rosencrantz.

¹⁾ Afskrifterne henføre Brevet til 1593, hvilket Aarstal, der ikke kan være rigtigt, jeg ikke har taget i Betænkning at rette.

Reverenter ac officiose rogo, ne petitionis meæ proximis litteris de statutis regni vestri inclusæ obliviscaris, ego vicissim tuus ille, qvem esse me vis et esse debeo, filius obseqventissimus.

Udskrift: Patri meo dilectissimo Georgio Rosencrantz,
εις χεῖρας.

Afskrifter i Ny kgl. Saml. 2091. 4to, og i Langebeks Diplomatarium.

17.

1594, 5. Maj. Holger Rosenkrands til Faderen.

— — Litteras tuas 30 Martii ad me datas accepit magister Daniel a M. Johanne Olburgo in mercatu Lipsensi, cum adjunctis libellis quibusdam, jus nostrum continentibus, pro quibus gratias tibi habeo quam maximas; experieris etiam, Deo me bene adjuvante, me non frustra horum lectionem desiderasse. Peto autem obnixe mecum speciales istas, seu, ut sic loquar, municipales cujusque regionis, Scandiæ et Selandiæ leges, communicari, et si quæ sunt, quæ ad legum intellectum faciant, de iis me admoneri peto: Audio quendam sive commentatorem sive elucidatorem, ut cum jurisconsultis loquar, Tordonem Decanum, ut nominant, apud nos exstare, cujus si participem me reddiderit parens dilectissimus, magno me officio beaverit. Unicum adhuc expediundum restat, quod parens colendus unico verbulo efficere valet, quippe ut processus judiciorum coram inferiori ac superiori iudicio, modum item appellandi ac ad superiorem, tandem vero ad supremum magistratum ac iudicem ulterius provocandi, mihi descriptis procurare digneris (delector mehercule quam maxime necessaria hæc theologis meis atque jucundis speculativis studiis adjungere, quæ ipsa non modo jucunda, sed et perquam necessaria) nec non leges et constitutiones sat bene, ut animadverto, intelligi possunt, absque præmissa processuum judiciariorum, summorum, mediorum et

infirmorum cognitione, utpote quod ibidem legum vis et executio quam maxime conspiciatur. Omnino autem spero, parentem colendum omnia in optimam partem accepturum, atque me discendi cupidum hisce studiorum adjumentis beaturum.

De Nicolao Cragio, quod monet parens dilectissimus, his me expediam: displicuit sane mihi, ut candide, quid sentiam, dicam, præfatio ipsius, nescio quibus commendationibus sub initium odiose fucata, displicuit, inquam, sane duplici nota. Primum, quod de re sibi ignota judicandi sumat provinciam publicam, aliud sane si privatim id egisset, ignota inquam, ut apparet; quis vel malum unquam sic desipuit, ut cum non sibi natus sit sed patriæ, speculationibus naturæ ac philosophicis contemplationibus nihilominus totum se dare constituerit; annon nescit ille, etiam alia mihi studia cordi curæque esse; quod si nescit, quid de ignotis imprudens judicat? quod si scit, quid meam tacite studiorum carpit rationem atque aliis exagitandam proponit? Tibi, inquit, non decet tantum illa, quæ in contemplatione naturæ est, philosophia, quasi vero idipsum nescirem, quasi vero unquam mihi tantum philosophica tractare proposuerim, sic ergo imprudenter ipse, sive de rebus ignotis judicat, sive de notis præjudicat. Et attendat quæso parens dilectissimus, quam multis argumentis id mihi persuadere contendat, quod ipse nunquam negarim, quomodo fit, ut hæc legentibus aliis, quibus et ipse et studia mea ignota, arbitrentur me, seu Democritum alium, mihi proposuisse vitam nescio quam Diogeneam, extra et præter omnem societatem, contemplationum et speculationum subtilitatibus otiosum inhiare, a qua ipse ille¹⁾ hac tam gravi . . .²⁾ admonitione me dehortetur, quod certe quam non possim non ægre ferre, nominis quippe mei rationem habens, pro sua prudentia parens colendus judicium facile facere poterit. — —

¹⁾ Afskr. i Langebeks Diplomatarium har istedenfor «ille» te.

²⁾ Afskr. i Ny kgl. Saml. har her: esset; Langebeks Diplom. har st. med Forkortelsestegn over. Maaske har der staaet: scilicet.

Controversiam theologorum quod attinet, deploranda potius illa quam commemoranda; malui hucusque dubium expectare rei istius eventum, antequam dubius ipse dubios alios redderem; ne autem immerito incerto rumore, ut factum audio, sinceriores traducantur theologi, hunc cape universæ controversiæ cursum. Concepit sibi Huberus jam dudum quendam circa prædestinationis articulum sententiam non adeo quidem in omnibus absurdam vel impiam quam scripturæ ignotam, perductus equidem in hunc errorem Calvinianorum in abneganda redemptionis universalitate protervia, docet electionem esse universalem, paucos ideo solum dici electos, quod sibi applicent universalem (!), non quod Deus de his decreverit aliquid præ reliquis incredulis singulare. Hinc multa oriuntur consecraria in saniore theologia minime ferenda, multorum sacræ scripturæ testimoniorum novæ et inauditæ expositiones. Hanc vero suam sententiam nunquam antehac adeo explicite publicam fecit, quam nuper editis hic suis contra Calvinianos quibusdam circa hunc articulum scriptis, nam antehac aliis circa voces saltem quasdam videbatur dissentio, adeoque non adeo magni faciendam. Ansam autem controversiam hanc exagitandi præbuit Daniel Tossanus, Sacramentarius Heidelbergensis, qui disputatione quadam articulos visitationis invasit, ubi inter alia circa hunc articulum theologos nostros incusat, quod universalem quendam omnium hominum electionem (Huberum autem pungit) docerent, atque inde absurda quædam colligit atque infert; huic responsurus D. Hunnius monet, eam sententiam nunquam in nostris ecclesiis personasse, et disputatione etiam sua ejusdem falsitatem demonstrat: quod animadvertens Huberus, acerrime se huic disputationi opponit, minatur etiam, se publice disputationem hanc adorturum, quod facile etiam tulisset D. Hunnius, modo non absque extremo scandalo id fieri posse animadvertisset, quare fraternis admonitionibus eum ab hoc proposito dissuadentes, fore hac ratione submonuerunt, ut res privatos inter parietes

hucusque sepulta, per ipsum publicæ calumniæ prostituatur. Non adest disputationi Huberus, alios autem duos subornat argumentis suis instructos, quos ut leves levissimæ armaturæ milites facillime excepit, absque labore dispescuit D. Hunnius summa omnium et admiratione et approbatione. Abhinc Huberus, nescio quo zelo perculsus, publice disseminat, defendit, propugnat suam sententiam, multos sibi associat incautiores, quippe et parum in scriptura versatos. Silentium ipsi ab administratore imponitur, non silet, publicis concionibus et disputationibus ea de re disserit, pugnat; nec Hunnius hæsitantes cives et studiosos in veritate confirmare desinit. Tandem instituitur colloqvium, præsentibus theologis tribus, Mylio, Schiltero et Harbarto, politicis duobus, electoratus Saxonie nobilibus præcipuis, Joh. Lösero et Punikaw, in arce pene 3 dies celebratur. Qvædam intermittit Huberus, qvædam pertinaciter tuetur, licet adeo convictus fuerit, ut nescio, quid desiderari possit; vidi enim acta istius colloqvii tacite a quodam nostrorum theologorum mihi communicata. Hunnius solus cum ipso colloquitur, præsentibus quidem reliquis theologis, Polycarpo et D. Gesnero, at non simul colloqvibus. Acta colloqvii academiis aliis dijudicanda tradita sunt, et hic eventum etiamnum exspectamus et anxie desideramus omnes, ex parte prævisum ex parte dubium: quid tandem expediverit mora, perscribam certius. Doctrinam ipsam quod attinet, ad confirmandam propriam circa hunc articulum conscientiam mihi brevi tractatuncula totum controversiæ nervum constrinxi, quam D. Hunnii iudicio approbatam jam jam describendam procuro, ut tibi concredere possim; quam nondum absolutam hoc nuntio festinante transmittere non datur, transmittam brevi occasione data commodiore, ut in quo controversia hæc consistat perspicere possis. — Nova hic alia nulla sunt, nisi quod D. Hunnius una cum administratore ad comitia discesserit, qua intentione nescimus, num etiam theologicas ibidem movendas controversias suspicentur, hæremus.

Conservet nos Deus in veritate, veritatem in pace. Polycarpus aulicus concionator Dresdæ salutatus, brevi cum suis eo iturus, o consilium e re natum prudentissime ac piissime. — Plura hac vice ad te perscribere non licet; quod autem de isto mones, qui est ex insidiis, committo me Deo ter optimo maximo, qui suos potenti ducit et tuetur dextra, nec enim est, quod vel tantillum meæ confidam seu aliorum industriæ ac prudentiæ, quæ tamen si poterit, ero a re mea solerter equidem, at sub vexillo magni istius ducis, qui te etiam cum matre et tota familia conservet æternum. Witteberga 5 Maji Ao. 1594.

Filius tuus u. et o.

Oligerus Rosencrantz.

18.

1594, 22. Maj. Holger Rosenkrands til Faderen.

Qvis sit rerum nostrarum, vitæ ac studiorum in tam ancipiti mutationum vertigine, parens dilectissime, status, non possum non commoda quavis occasione ad vos perscribere, ut quid de cursu nostro sentiat, certo constare vobis possit. Valetudinem equidem nostram quod attinet, est quod Deo optimo maximo pro clementi aspiratione agamus pro more et habeamus indesinenti promptitudine gratias, qui nos usque huc sua tutatus est dextra potenti illa ac paterna, qua solet suos; Academiam vero, est sane cujus miseræ, et nescio qui (!) fato, quivis pius condoleat, et merito condoleat, ut quæ turbulentis equidem usque huc jactata fluctibus, jam vero pene labascat, et nescio, quam dudum a plurimis prævisam minetur ruinam; minetur, inquam, licet non omnimodo ruat adhuc, declinet licet. At, qui sic inqvies? Proh dolor, dissidia theologica, subdola lucifugarum quorundam ac supposititia consilia, factionesque deperditissimæ, hæc sunt, quibus ceu arietibus tenebriones, organa diaboli, academiam nostram intus et extra aggrediuntur, dulcissima dudum demortua concordia

ac fraterna, societatem omnem, maxime vero sacram, de qua Psal. 132, conservans ac unice aduniens, animorum necessitudo sepulta computruit, nil præter odium, livor, invidia inter illos intercedit, quibus vel ceu membris indivisis constitui, vel ceu capitibus regi academia deberet. In diversas dissecta est academia factiones; hic Hunnio reliquisque theologis, ille Hubero adhærescit; videres hic ipsos pene scholæ parietes secum mutua dissona quadam invidentia et maledicentia dimicari, absunt penes quos spes salutis in universum sita. Hunnius in comitiis, Polycarpus Brunsvigæ Dresdam brevi abiturus, ut omnino vivam fædissimæ anarchiæ imaginem conspiciendam simul ac deplorandam academia nostra præbeat cunctis, adeo ut omnino mihi locus hic sordere inciperet, ni essent, quibuscum privata mea studia politica præsertim ac historica (ubi instructore etiamnum egeo) communicarem, qua in re opera utor clarissimi ac consultissimi cujusdam academiæ nostræ professoris D. Thomæ Frantzii, generi D. Viti Winsheimii, qui ut in politicis ac historicis versatissimus ac experientissimus est, sic et nihil intermittit, quo studiorum meorum commodo prospici possit, dum exercitio domestico politicos varios atque varios secundum genuina ac sobria principia, atque ad reipublicæ rite administrandæ emolumentum magis quam necessarios subinde ex historicis deducimus discursus, filo quippe præceptionum politicarum historicam lectionem adjungentes, ceu in ipso usu oculis quasi subjectam exercitationem, quo exercitio adeo sane delector, ut omnes alii motus ac vicissitudines saltem, ut solent turbulentiora aliquando somnia, afficiant, quorum, ut evigilaverimus, tandem obliviscimus. Deus optimus maximus coepta hæc nostra fortunet et secundet in nominis sui gloriam, patriæ atque amicorum emolumentum, qui et idem te cum matre dilectissima et tota familia diutissime incolumem conservet, amen. — Dabantur Wittebergæ 22 Maji Ao MDXCIV.

19.

1594, 12. Juli. Holger Rosenkrands til Faderen.

Litteras meas, parens dilectissime, 8 Julii ad vos datas spero tandem per quendam Lucam fabrum vos accepisse, cui in Pomeraniam indeque recta ad vos ituro, eadem diurni mei silentii indices festinanter admodum tradidi. Jam vero cum commode ad votum hic D. Winsheimium a comitiis redeuntem offenderim, ansa commodiore oblata, de rebus propriis, maxime vero de iis, quæ apud nos geruntur publicis, copiosius perscribere licebit. Mea quod attinet, sunt jam, sit laus Deo, salva omnia atque ex voto, de morbo enim atque restituta sanitate proxime copiose satis; studia mea antiquo geruntur circulo, politica jam ago, et quæ publica propius spectant, eaque certe felici, sit laus Deo, genio, direttore et ductore illo quippe, qui ipse vere audit politicus et de quo alias, D. Thoma Frantzio academiam professore jurisconsulto, quo cum exercitia optatissima ago privata de casu proposito quodam deliberandi, consultandi, in diversas partes disputandi, adjuncta historiarum lectione simul ac politicorum (quo nomine et juris interpretes habeo), quibus exercitiis ea, quæ in historicorum lectione observo, atque politicorum præceptionibus adverte, ad usum postea ceu memoriam recolam transfero. Res theologicas quod attinet, pendent adhuc, Hubero equidem interdicta professio, idque hac de causa et occasione, quod 2 die pentecostes sub vesperam concione publica dogma suum adeo pertinaciter defenderit, acerrime etiam causam suam egerit, ut non absque maximo scandalo, imo vero pene motu id factum adverterint illi, quibus in absentia illustrissimi administratoris munus vicarium demandatum erat, licet autem silentium utrique parti jam dudum demandatum erat; illud tamen non quoad doctrinam ac veritatis defensionem (nec non fieri decebat) institutum erat, sed quoad personalia vitia, speciales partis utriusque actiones reprimendas ac cohærendas (!). Adeoque

mandatum hoc illustrissimi administratoris transgressum esse D. Huberum in propatulo erat, D. vero Gesnerum, qui tum solus (absente in comitiis D. Hunnio, Brunsvigæ vero valedicente D. Polycarpo) aderat atque ecclesiæ præerat, hunc, inquam, ex officii ratione non deliquisse, dum concionem Huberi quoad sacram veritatem sequentibus aliquot concionibus refutat. Quid fit? Huberus a concionibus et lectionibus publicis abstinere jubetur, redit Hunnius, redit Polycarpus, uterque se a crimine Calvinismi publice ab Hubero ipsis assuto, publice excusat, populum monent, ne faciles sint ad quodvis arripiendum, spiritus esse probandos, ut inquit Paulus. Interea D. Huberus ab illustrissimo administratore Ratisbonam avocatur; ubi jam hæreat, nescitur; illustrissimus ante biduum rediit, nec tamen ille, expectamus tamen advenientem brevi. Principem Wirtembergensem una cum theologis suis de conciliando seu potius qualicunqve ratione declinando hoc errore laborasse fertur; quod factum sit, nescitur etiamnum, eventum quotidie ex aula expectantes. Ut autem est, non est, quod interim sibi de tanto tanti viri casu gratuletur quispiam, non est, quod id veritati imputet, aut nasutolo quodam præjudicio ecclesias nostras gravet, nec certe apostolus ipse Petrus gravissima se subduxit Pauli reprehensione; quid viro isti summo, de ecclesia Christi, si quis alius, optime merito D. Flacio Illyrico accidisse, præsens etiamnum testatur ætas. Qui stat, videat, ne cadat. Transmittito, parens dilectissime, breviusculam controversiæ hujus declarationem a D. Hunnio concinnatam et præter ipsius expectationem divulgatam, ubi quod vere de hac controversia haberi debeat, breviter explicatur. Quidnam posthac evenerit, litteris declarabo. — Libros quod attinet, de quibus non adeo dudum, aliaque quæ iisdem adjuncturum parentem dilectissimum spero, avide exspecto; fundabunt hæc et promovebunt studia mea quam maxime.

Unicum est, de quo parentem dilectissimum monere decet, Jacobum Sefeldium filium suum juniorem Eschildium

studiorum causa huc emissum, nescio cujus commendatione, Ripensi cuidam Christiano Johannis concredidisse, Calviniano insigni atqve sacrosanctæ veritatis egregio calumniatori, quod an ex re pueri istius futurum sit, judicent alii. Qva de re parentem dulcissimum admonere volui, cum consilia et admonitiones parentis plurimum apud seniore[m] Sefeldium valere haud nesciam. His te Deo optimo maximo commendo cum matre dilectissima et tota familia. Vale, Witteberga 12 Julii Anni 1594.

Filius tuus u. et o.

Oligerus Rosencrantz.

Afskrift i Ny kgl. Saml. 2071. 4to og i L. Dipl. Den i Slutningen af Brevet omtalte Christen Hansen Riber blev senere Professor i Kjøbenhavn og tilsidst Biskop i Aalborg. I et følgende Brev af 8de September s. A. fortæller Holger Rosenkrands, at der var holdt et Møde i Torgau af Theologer fra Wittenberg, Jena og Leipzig, hvor D. Samuel Hubers Sag var drøftet, og at han var bleven afsat fra sit Professorembede i Wittenberg, da han med den største Haardnakkethed holdt fast ved de Ytringer, der havde voldet Forargelse.

20.

1594, 16. September. Jørgen Rosenkrands til Sønnen.

Kiere Holger, kiere Søn. Gud almechtigste opholde oc beware teg altiidt. Oc kandt teg ikke forholde, att Doctor Veitt Wintzheim haffuer her taldt med meg oc giffuitt meg tilkiende att haffde taldt med teg tiill Wittenbierg paa hans Hiemreise fra Reichsdagen, oc wille lade meg thet wide, att thu studerer gantz flittig oc haffde well forfremmitt teg vdi lærdomen, oc wille ther hos adware meg, att thu alt for meget flittig studerer oc end meere, end teg gott skulle were; thi hand formercket nogen skrøbelighed hos teg, att hand therfor befrøcted, att thett skulle were teg skadeligt paa thin Helbrede, om thu for mægitt oc heftig wille beschwere teg sielff med thin Studering; thij hand meente, att hand haffuer giffuit acht paa teg, att thu skulle haffue nogen beswering vdi thit bryst oc en

stackit aande, att thett war att befrøchte, att vdi frem-tiiden kunde ther aff fororsages en hard brystsuiuge, huilcket hand wille saa vdi then beste meening haffue meg adwaritt. Men att ieg thet saa aldellis haffuer kunde antage oc forstaa hans mening, will icke wel komme vdi mit Sind, oc tuiweller nogit ther paa, att ther skall were andit vnder, att hand sligt haffuer giffuit meg tillkiende. Huorfore ieg begerer, att thu wilt lade meg wide, huor thin leylighed er, om thu befinder nogen slig skrøbelighed hos teg vdi thit bryst, effter som hand thet haffuer berett for meg, oc om thu haffuer opladt teg for hannem, att thu haffuer nogen breck vdi brystet, eller om thu kandt wide, huadt orsag hand haffuer haffd ther tiill at giffue meg sligt tilkende. Oc effter som thu haffuer skreffuett meg tiill om then Student, som haffuer fuldt Jacob Seefeldtz Søn Eske ther vd tiill Wittemberg, at thet skal were en arg Caluinist, oc ther for icke skal were hannem gaffnligt, att hand lenge skulle were hos Eske: saa haffuer ieg talt med hans Fader ther om oc haffuer formerckt, at hand er mōgitt ilde tillfredts thermed, att samme Person skulle were af thet slags; thij the som haffuer raadt hannem tiill then Person oc flydt hannem then, the haffde loffuitt oc tilsagt hannem wid theres Eedt at were aldeles reen vdi Religionen. Oc therefore haffuer begeritt aff meg, att ieg wille skriffue teg tiill, att thu till wisse wille forfare vdi Sandhed, om hand er en Caluinist. Thersom for vist oc vdi Sandhed befindes, att hand er aff thet parti, tha will hand icke lenger lide hannem ther hos hannem, oc begierer, at ieg skulle skriffue teg tiil, att thu wille forhøre ther tiil Wittenbierg, om thu kunde fly hannem en anden god Person, som er tysk født, som war reen vdi lerdom oc wilde flittig tage ware paa hans Søn, att hand ther well kunde bliffue institueret vdi lerdom, oc then thu kunde wide tiill wisse at hans søn kunde wel were forwaritt medt, tha wille han strax forløffue then anden. Saa wilt thu therom gøre thin yderste fliid, att thu kand

flye hannem een god Person tiill hans Søn, som hand wel kand were forwaritt med. Hand begerer ingen Dansk, men een vtlendisk person, oc her om med thet allerførste wilt skriffue meg beskeedt tiill ther om. Wi behøffue well her wdi Rigitt en lert oc weltalende Jurist Doctor; thu wilt oc lade meg wide, om ther er nogen ther tiill Wittenbiereg eller Leipzig, som thu kender, ther staaer tiill att bekomme oc wille lade seg bestille her wdi Riget, att thu ther om oc wilt skriffue mig tiill, dog icke lader teg ther om formercke emodt nogen, før thu fanger ydermere beskeedt att wide ther om. Oc will hermed befale teg Gud almectigste. Aff Flensborg then 16 Septembris Anno 1594 med hast.

Jørgen Rosenkrantz.

Afskrifter i Ny kgl. Saml. 2091. 4to og i L. Dipl.

21.

1594, 9. Oktober. Holger Rosenkrands til Faderen.

(Brevet begynder med en overmaade vidtløftig Retfærdiggjørelse i Anledning af Faderens Skrivelse af 9de Sept. 1594 om et Rygte, der fortalte, at Holger Rosenkrands skulde være forelsket i en Jomfru, der var i Huset hos D. Veit Winsheims Svingersøn, D. Thomas Frantzius. Rygtet afvises som aldeles grundløst, og der omtales flere falske Rygter, som havde været i Omløb om H. R. — Angaaende Faderens Forespørgsel af 16 Sept. s. A. om Sønnens Helbredstilstand, svarer denne, at der formentlig ikke var nogen Grund til Ængstelse. Derpaa fortsætter han saaledes:) Præceptorem Escilli quod attinet, universum id negotium meus magister ad vos perscribat copiosius, unicum id petierim, ut quam fieri possit maxime ego ab invidia atqve calumniis fautorum et promotorum istius Dani, quem sibi adjunctum habet Escillus, immunis esse queam; certo enim scio illos, ubi rescierint, me admonitore parentem dilectissimum, qualis sit iste homo, subo-luisse, mihi fore offensissimos, quod licet non adeo magni

faciam, malim tamen, quam fieri possit maxime, invidiam eorum subterfugere, quod parentem dilectissimum pro sua prudentia rectissime præcavere posse haud dubito. Nil restat, quod addam, nisi maximæ, quas debeo, gratiæ pro paterno erga me affectu, quo mihi de studiorum meorum sumptibus tam liberaliter prospexit; faciam, Deo largiente gratiam, ne tam promptæ benignitatis unquam vos poeniteat. Transmitto disputationem meam, quam nuper promisi, juridicam, cum aliis quibusdam exercitiolis, quæ, ut boni consulas, reverenter peto. De dissidio theologico nil conclusum est, Huberus integrum pene mensem Torgæ hæret, responsumquæ expectare jubetur. Quod fiat, tempus dabit. Transmittam proxime exemplum protocolli colloqvii hic habiti, quod mihi a quodam theologorum concreditum est, ex quo de controversia ista ulterius iudicium facere licebit. Oblitus pene fuissem illius, quod ad finem litterarum tuarum adjeceras, de viro quodam jurisconsulto; jam vero nec Lipsiæ nec hic præter unicum D. Winsheimii generum est, qui rebus hujusmodi præesse valeat, valet is gravitate, valet juris scientia, valet eloquentia, valet certe præ omnibus prudentia politica, ut quid in ipso desiderent viri principes, quibus ex usu est, non habeant; ætate florenti est, annorum aliquot supra triginta, valetudine constanti, ut eminus et cominus ejusdem consiliis et laboribus uti Dania nostra possit. Plura de ipso ex Benedicto Alefeldio atque socero ipsius D. Winsheimio cognoscere poteris. Interim quod jubes, sepulta apud me hæc erunt tacitaquæ. — Wittebergæ raptissime 9 Octobris Anno 1594.

Afskrifter i Ny kgl. Saml. 2091. 4to, og i L. Dipl.

22.

1594, 5. December. Jørgen Rosenkrands til Sønnen.

Kiere Holger, kiere Søn! Efftherthij thenne breffuiser Hans Skoffgaards søn skall nu drage her fra oc till Wittenbieryg at studere, wille ieg nu icke lade at skriffue

teg till medt hannem, endog ieg nyeligen tilforn medt itt wortt egett budt haffuer skreffuit teg till, oc effterthij thenne dreng er min slect paa fæderne oc møderne, oc hans fader war een goed from erlig mand oc min gode wen, ther fore wille ieg, att thw skulle forfremme hannem till thet beste, hues teg mueligt kand were, oc handt thet aff teg begerer. Thu wilt oc skriffue meg till, naar teg stedes budt, oc lade meg wide om thin leilighedt, huor then sig ther begiffuer, saa oc om andit merckeligt, som ther forfaller. Jeg forfarer, at then administrator aff Saxen haffuer paa Reichsdagen afsøndritt seg fra the Caluinister, som dog wille holde thennem till att were then Auspurgiske Confession forwante, vnder thet skin att the kunde medt nyde then Religions fredt, som the dog medt rette sielf haffuer vdsluttet thennem fra lang tiid tilforn; oc endog ieg for min Person well wedt, att samme først haffuer giort lofflig oc rett ther vdi, att handt thette haffuer giort, att hand vdi saa maade haffuer afsøndrit seg fra then secteriske hob, saa will thet dog icke behage eller loffuis aff thennem, som samme sect er tillgiffuen. Thu wilt ther fore skriffue meg till igen, huadt thu therom forfarit haffuer, tesligest om Hubero, oc the Caluinister, som ther vdi landet vdi begøndelse bleffue fangen oc anholdt, theris wilckor. Jeg wedt icke retter, end Apis von Grønberck, som war Hertzog Olrichs Hoffmester ther til Leiptzig, kommer hiid snartt i Riget; ther thu kand komme hannem till ords, att thu tha bode mundtligen oc skrifftligen wedt hannem kandt lade meg wide, om hues thu west ieg begierer gierne at wide. Dog wille ieg icke, att thu skulle lade teg formercke for nogen, att ieg thette haffuer skreffuet teg till om hannem. Jeg wil nu her medt befale teg Gud almectigste. Aff Køpenhaffn then 5 Decembris anno 1594.

Jørgen Rosenkrantz.

Thu wilt helse thin Magister med gode natt paa mine wegne.

Udskrift: Myn kiere Søn Holger Rosenkrantz til egen Hand.

Afskrifter i Ny kgl. Saml. 2091. 4to, og i L. Dipl.

23.

1595, 10. Marts. Jørgen Rosenkrands til Sønnen.

Kiere Holger, kiere Søn. Gud were altiit medt teg oc beware teg. Jeg giffuer teg wenligen att wide, att ieg nu først for ij dage siden fick min Suoger Hans Langes skriffuelse, vdi huilken hand giffuer tilkende, att Magister Daniell haffuer skreffuit hannem till, att hand haffuer be-kommitt itt kald till Stettin, oc att hand therfor er till sinds at begiffue seg fra Wittenberg oc ther hen, oc er therefore begerendes af hannem att wille lade hannem wide, huor hand wille haffue thet medt hans Sønner, som nu er hos hannem, huadt heller att hand will, att the ther till Wittenberg skulle bliffue lenger, eller om hand wille, att the skulle følge hannem till Stettin oc ther fortøffue hos hannem paa itt half aars tiidt. Saa haffuer hand nu vdi hans skriffuelse begieritt aff meg, att ieg wille skriffue Ether till medt thet budt, ieg wille forskicke vdt till Ether, oc formercker af samme hans skriffuelse, att hand icke wille haffue hans Sønner till Stettin, oc er dog twiuell-raadig, huor hand skulle forskicke thennem andersteds hen, oc therfor begeritt mine raad oc betenckende ther vdi, oc at ieg thennem wille skriffue Ether till, attj ther effter kunde haffue Ether att rette. Saa haffuer ieg ther paa skreffuet hannem till igen, att ieg for nogen vger siden haffuer skreffuitt Ether till, att ieg wille, at thu Holger skulle komme hiidt i Rigitt till meg nu straxt medt thet første, oc befrøcthet therefore, att hues breffue ieg nu skriffuer Ether till, skulle icke kunde komme Ether till hende, for I ware dragen fra Wittenbierg; dog thersom meg kunde stedes nogitt snart budt till Ether, wille ieg well skriffue Ether till mine Raad oc betenckende effter leyligheden, som seg nu begiffuer, som er, at effther-thi att hand sielf icke er endnu beraadt paa, huor hand wille forskicke hans Sønner hen, tøcktis meg best were, att hand lodt thennem endnu nogen tiidt lang fortøffue

ther till Wittenbiereg, indtill saa lunge att hand kunde ydermere beraade oc betencke seg oc endelige beslutte, huor hand wille thet skulle forholdes medt thennem. Anditt wiste ieg icke att kunde raade hannem paa thenne tiidt. Saa wilt thu tale medt M. Daniell ther om, oc I bode wille betencke hans Sønners gaffn oc beste, att beskicke thennem en god lerdt Person till, vnder hues Disciplin oc wardtecht the kunde were oc bliffue ther till Wittenbiereg, indtill saalenge theris fader nogett anditt lader forordne oc tilskriffue thennem ther om. Naar Gud will thu kommer hiidt, kand Hans Lange forfare aff teg om theris leylighedt, oc huor widt the haffuer forfremmitt thennem vdi theris Lerdom, oc hand tha kand betencke theris leylighed oc hues theris gaffn oc beste kandt were. Oc will nu forhobe, att thu retter teg efter min Skriffuelse, som thu tilforn haffuer bekommit, saa att thu medt thet første kandt were her hos meg. Gud befaler ieg teg. Aff Køpenhaffn then 10. Martij Anno 1595.

Jørgen Rosenkrantz.

Udskrift: Meinem lieben Son Holger Rosenkrantz zu eigen Handen.

Afskrifter i Ny kgl. Saml. 2091. 4to og i L. Dipl.